

1931.

V. évf.

1. sz. ⁻⁴

MAGYAR UMBRIA

A FERENCES KAPISZTRÁN-RENDTARTOMÁNY
IFJÚSÁGÁNAK ÉVNEGYEDES FOLYÓÍRATA.

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
Hírlapkönyvtári
II. növekedéskönyvtár
19.32/199. sz.

TARTALOM.

	Oldalszám
A szent vér mint probléma. Fr. Kolumbán.	1
Parzhami Boldog Konrád. Fr. Grácián.	17
A hármass út v. A szeretet tüze. Fr. Vilmos.	22
A fogalomképzés elmélete. Fr. Ince.	29
Krónika. Fr. Elek.	45
Üzenetek.	47

— Kézirat gyanánt. —

Nyomatott a Corvin (azelőtt Magyar) nyomdában, Gyöngyösön.

A szent vér mint probléma.

(Harmadik, befejező közzelvény.)

A kiindulásunknál tett 3-ik megkülönböztetés, amely most már meglehetősen szilárd alapon áll ez:

3. Az ige egyáltalán nem vette fel a vért.

A test problémája.

X. Az „egyáltalán“-t a föntebbiek miatt föltétlenül legalább „közvetve“ értelemre kell változtatni. Azonban mi még ezt sem vagyunk hajlandók megengedni, hanem csak nagy váltságdíj ellenében! Ez a váltságdíj pedig nem más, melyet minden áron be akarunk hajtani, mint annak a megengedése, hogy az Ige nemcsak a vért, a nedveket, de testének egyetlen részét sem vette fel közvetlenül!

Hangsúlyozzuk azonban már eleve, hogy a közvetlennek csak oly értelmében, melyet annak általában a régiek, a tomisták (s a mai teológusok egyike-másika) az axiómával összekapcsolva tulajdonítottak neki! Ennek a leszögezése elengedhetetlenül egyes szavak jelentésének tisztázását, kényes szétválasztó műveletet, újakkal való behelyettesítő eljárást von maga után!

Természetesen: „az Ige a testet sem vette föl közvetlenül,“ nagy szó. És sokkal veszedelmesebb a test fölvétele ellen harcolni, mint a vér fölvétele ellen, mert annál bizonyosan tudtuk: „Non est certum certitudine fidei, sanguinem Christi proxime et immediate fuisse unitum Verbo Dei, maxime in triduo mortis: ita quod contraria sententia possit absque haeresi, atque errore defendi“ (Frassen, i. m. 357. p.), míg a közvetlen fölvételt a testre vonatkozólag minden teológus kivétel nélkül tanítja, mint a Christológiának szükséges előfeltételét, és nehéz tételek támaszkodnak rá. Ámde ne ijedjünk meg, mert a végén csattan az ostor!

Ennél a pontnál hágcsoúl a következő idézetet választottuk. „A haj, köröm, könny, izzadság és más elhulló (excre-

22

mentitiae) részeket az Ige nem közvetlenül vette fel, hanem csak (közvetve) a test és a lélek közvetítésével (mediante corporis et animae), mivel az emberi természetben foglaltak helyet, amely pedig föl volt véve. Ez a teológusok általánosabb véleménye, ellentétben Suarez-zel (disp 15. sect. 7.), aki valószínűnek véli még azt is, hogy a megnevezetteket az Ige hypostatice vette föl" (Frassen, i. m. 539—60 p.; v. ö. még: Pesch, i. m. 82 p. n. 134.; Müller, i. m. 251 p. n. 11.; Schütz, i. m. 403. l.).

Az emberi testből ez az a gombostűnyi terület, melyre igen sok, különösen a régi teológusok támogatásával felírhatjuk: mediata unio!

Megkezdett térhódításunkban magállunk egy lélekzetre, hogy feleletet adhassunk erre az izgató kérdésre: ugyan, miért zárták ki ezeket az immediata unio-ból. Feleletüket a következő öt pontba sűrítethetjük össze. Azért, mert a.) nem élnek, b.) a lélek nem informálja őket, c.) a testnek nem integráló részei, d.) nem oly részek, melyeket a föltámadás után föl kellene venni, e.) kegyeletüket sértette volna. Ezekről a részekről Pesch is azt mondja: quae aberunt in corporibus beatorum" (i. m. 82 p. n. 134). Egészen hasonló állít Frassen is a maga részéről (i. m. 360 p.).⁶

⁶Mastrius az ellenkezőjét vallotta. Érdemes megfigyelni, hogyan védi álláspontját. „Kérded: vajjon a fogat, a körmöt és a haját is immediate, hypostatice vette-e föl az Ige! Vasques (disp. 36. n. 34.) és közülünk Vulpes (disp. 7. art. 5.) tagadják. Azonban az ellenkezőjét tartja az általános vélemény és Scotus (3. d. 6. cit. q. I. D.), ahol ezekről beszél. Ugyanis azt állítja róluk, amit a húsról. Ez pedig minden bizonnyal közvetlen egységben volt az Igével. És ezt a szöveget hiába is próbálja Vulpes elcsavarni, amint azt Bellutus az idézett helyen kimutatja, mivel a fog is csak csont, a csontokat illetőleg pedig semmi kétség! A hajról és körmőről is ugyanazt bizonyítjuk mégpedig azzal, hogy ezek — amint láttuk — valóban élnek s a lélek informálja őket (Lib. de anima. q. 9. art. 1.). Ezt pedig onnét tudjuk, hogy belső fölvevéssel növekednek; már pedig ez az élők sajátsága. Ezenkívül, mivel az emberi test díszéhez s teljességéhez tartoznak. Ebből kifolyólag mondják aztán a teológusok és a Szent Atyák, hogy még a dicsőséges testekről sem fognak hiányozni. Mivel pedig Krisztus tökéletes ember volt s az emberek között a legszebb, azért azt kell mondanunk, hogy ezeket a részeket még akkor is fölvette volna, hogyha a lélek nem is informálja őket, mivel a test díszítését és teljességét szolgálják" (i. m. n. 304). — Még ne zavarjon senkit, hogy a teológusok véleménye Mastrius s Frassen kijelentése alapján nem összhangzó; 225 év különbség van a két író között. Frassen inkább Vasques utáni s a mai teológusokat nézi.

Ezeket külön-külön cáfolni igazán idő vesztegetés lenne. Éshát a vérről tárgyalva jóformán már el is intéztük őket. Azért most inkább áttérünk az általánosabb körben mozgó bizonyítási formára, s főntebb kitűzött tételünket először 3 nagy, az egész emberi testet átfogó érvelvel véljük bebizonyítani. És ezek három tényből jegecesednek ki, amelyek itt következnek:

1. Testünk anyagi felépítése,
2. a sejtek élő mivolta,
3. a sejtek halála.

Szeretnők ezeket többé-kevésbé kifejteni.

XI. 1. Testünk a sejtek milliárdjából van fölépítve. A sejtben megkülönböztetünk sejtplazmát és sejtmagot. Ezeket együttvéve protoplazmának (proton=első, plazma=képződött) szokás nevezni.⁷ Életjelenségei: anyagcsere, összehúzódás, táplálkozás s osztás által való szaporodás. Nincs más élő anyag — mondja Huxley, — mint a protoplazma! Nem csoda tehát, ha a biochémikusok legfőbb igyekezetüket a protoplazma anyagi mivoltának kiderítésére fordítják. A biochémia szerint a protoplazmában a vizen (H₂O) s ásványi sókon kívül különböző tágabb és szorosabb értelemben vett fehérjéket (=protein összetételük rendkívül bonyodalmas. Nagyjából: szén (C), hidrogén (H), oxigén (O), nitrogén (N), kén (S), vas (Fe) és foszforból (P) áll), ismeretlen összetételű erjesztőket, szénhidrátokat, zsírokat, lecithint, cholesterint stb. találunk. — Természetesen nem szabad elfelednünk, hogy midőn ezeket az összetételeket kimutatják, már holt a protoplazma! — Tehát testünk minden egyes porcikája ezekből van fölépítve.⁸

⁷A sejtek átlagos nagysága 10–30 mikron, s ezek 3–400-szoros nagysággal láthatók. 1 mikron a milliméter ezredrésze; 1 millimikron pedig a mikron ezredrésze, vagyis: 0.000001 milliméter. De az emberi szervezetben vannak igen hosszú s mikroszkóp vékonyságú sejtek is, pl. egy méternél hosszabb idegsejtek (meuron) és tizenöt centiméter hosszú sejtek a harántcsíkos izomrostokban.

⁸75 kg súlyú ember testét alkotó elemek arányát, illetőleg mennyiségét egy amerikai tudós a következőképen szemléltette. A benne található víz egy asztalkendő kimosására elég; 20 teáskanálnyi só; fehérjéje 200 tyúktojásnak felel meg; kénjével egy kutyának a kölykeit lehetne elpusztítani; vasából 7 patkószöveget, foszforából pedig 800.000 gyufaszálat, szénsavát grafittá változtatva 65 ceruzát lehetne készíteni, s méssével egy falusi szobát tudnánk csak kimeszelní.

„Ez a biochémiának legmegbízhatóbb s egyúttal legtanulmányosabb fejezete, amely ma már minden kockázat nélkül kijelentheti, hogy külön életelemek nincsenek, következésképp az élő és élettelen világ között nem annyira vegytani, mint inkább alaktani, működésbeli és elvi elkülönülés észlelhető. Szellemesen mondja erre vonatkozólag Du Bois Rejmond, hogy a vasatom nem változik, akár a meteoritokban járja a világ útját, akár a lokomotív kerekében sodródik a sinek felett, akár a pirosvérsejtekbe csimpaszkodva kering a tudós halánték ereiben. Az élő és élettelen világ ezen anyagi egységének köszönhető, hogy a vegyészek az idők folyamán nem egyszer versenyre kelnek az élő plazmával, s mesterséges úton hozzák létre lombikjukban azokat a szerves vegyületeket, amelyekről sokáig azt hitték, hogy bonyolódott összetételüknél fogva csak az élő szervezet titokzatos laboratóriumában láthatnak napvilágot... Sajátságos jelenség az, hogy a szerves élet nagy terjedelmű körében egyetlen egy elemet sem tudunk megállapítani, amely az élettelen világ alkotó részeinek táblázatából hiányzanék...” (Hudyma E. i. m. 36—8. l.).

Hogyan hozhatunk ki ebből tételünk mellett szóló érvet?

Testünk mindenegyres része, még a legparányibbat sem véve ki, élettelen, egyforma vagy legalább hasonló elemből van gyúrva! Márpedig ha ez így van, nehéz belátni, miért volt az Íge a vérrel különösebb egységben, mint a többi nedvvel. Miért volt más unióban a körömmel, mint a test többi részével? Azért erre a tényre támaszkodva így okoskodhatunk: ha a testet közvetlenül vette fel, akkor a körmöt stb is. Vagy, ha a körmöt csak közvetve vette fel, akkor csak így a testet is. Ebből a szempontból nincs elegendő ok a megkülönböztetésekre Egyszerűség! Egyformaság!

XII. Térjünk át a második pontra!

2. Már föntebb arra az eredményre jutottunk, hogy a lélek nem egészen úgy (közvetlen) informálja a vért, annak élő sejtjeit, ahogyan pl. az izom, idegszövetek sejtjeit! S ebből a megdönthetetlen tényből, a régiek principiumait tartva szem előtt, megállapítottuk, hogy azt az Íge oly értelemben nem vette föl, amint a dominikánusok tartották. Az alábbiakban is a régieknek arra a filozófiai, biológiai elvére épi-

tünk, mely szerint: ha a testben valami nem él, illetőleg annak a lélek nem 'formája' és így közvetlen nem informálja, akkor az egység már valószínűtlen, azaz már gyöngé lábbon áll!

Mi azt is tudjuk, hogy: „A kísérleti kórtan újabb eredményei szerint: az élő szervezettől elválasztott szövetek egy ideig még életrevalók maradhatnak, a szervezettől való elválasztás nem okozza föltétlenül s azonnal a halálukat. Legtöbb sejtnek és szövetnek megvan az a tehetsége, hogy a szívműködés megszűnése után addig életrevalók maradnak, míg a protoplazmájuk és sejtmagjuk a bennük felhalmozott tartalékanyagból élni képes. A sejteknek és szöveteknek eme „túlélésére” meggyőző példa a hullából órák, sőt napok mulva is kivett csonthártya, mely alkalmas anyagon tovább él és szaporodik“ (Relig. (74.) 650. l.). Ezen az állításon nem ront semmit a 664-ik oldalon tett kijelentése: „Azt vélem — még korai volna valóban élő, lelkes lénynek minősíteni a hullából kivágott testrészt...”, mert 13 év után cikkében (Relig. (86.) II. f.; (87.) I–II. f.) végleg a föntebbi mellett foglal állást. Sok példát hozhatnánk a föntebbiek bizonyítására, de a rövidség kedvéért le kell mondanunk róla!

Még ez se minden! Ha már megtettük az első lépést, tegyük meg a többit is!

Fehérvérsejtekről (leukocyták) és szövetsejtekről (histiocyták) már szólottunk. Ezért még csak a következőkre hívjuk föl a figyelmet. Érdekes, hogy a féregnyúlványtól (processus vermiformis) és a mandulától származó fehér, faló-vándorsejtek teljesen olyan tulajdonsággal bírnak, mint a már említett élősejtek. Úgyszintén az ondósejt, a sperma is igazi élő, mozgó sejt, — mozgása könnyen megfigyelhető, — akárcsak a közönséges amoeba proteus, és az életét összes jelenségeivel együtt alkalmas környezetben a szervezeten kívül is sokáig megtartja (v. ö. Relig. (86.) 231—2. l.; Török i. m. 244—6. ; 267—8. l.).

Tehát e két pontot összegezve azt kell mondanunk, hogy minden egyes sejtünk a halál, vagy a testtől való elválasztása után is élhet. Pontosabban: élne, — csak a mindenkítől ismert hajnövéstre gondoljunk — ha minden egyes sejt privát, speciális életéhez a szükséges táplálékot, azaz környezetet megtudnók adni! — Itt a megkülönböztetés semmit se használ! —

Ámde, ha ez így van, akkor: „A mi kételvű felfogásunk szerint valamely élő szervezetből kivágott szerv vagy testrész (az említett sejtek is természetesen) csak akkor maradhat valóban élő, ha az élőlény életelve a testtel együtt megoszlott a szétváláskor. Vajjon megosztódhatik-e az anyag-talan életelv? A kísérletekkel igennel kell felelnünk (Relig. (74.) 657. l.). A növényi s állati életelvet illetőleg, ha nem minden nehézség nélkül is, de elfogadhatjuk — világos, ellenkezve a skolasztika tanításával. „Ugyanekkor mit szóljunk az ember szellemi lelkéhez? Hiszen egyrészt a szellemről föltétlenül kell vallanunk s minden erőnket megfeszítve védennünk, hogy széttagolhatatlan, oszthatatlan, ellentétben a növényi és állati lélekkel. S ezért lehetetlenség, hogy az emberi test szétdarabolásakor, a sejteknek testünkből való kibocsátásakor az emberi lélek is darabokra szakadjon és éltesse, elevenítse azokat! Másrészt pedig a föntjelzett tények megdönthetetlen bizonyossággal állnak! Épen ezért valami helyes, megfelelő kiutat kell keresnünk. És ez az ösvény nem más mint az, hogy testünk minden egyes élő sejtjének külön lelke (elve, principiuma, formája) van. KÜLÖN LELKE! Ez a külön sejt-lélek a szervezettől vagy a szervezettel elvált sejtjét élteti mindaddig, amíg az ő életfönn tartása az adott körülmények között lehetséges! Ezt a ‚plausibilis‘ magyarázatot el kell fogadnunk, a többi igazán nevetséges,⁹ ha a problémát magyarázat nélkül nem akarjuk hagyni, vagy ami egyszerűen lehetetlen, a szellem oszthatóságát nem akarjuk magunkévá tenni. Hajós 20 évi mikroszkópos vizsgálataira támaszkodva és a szakirodalom bölcséletileg feldolgozott anyagán állva e tant, mint meggyőződését röviden így foglalja egybe:

„Az ember szellemi lelke a testben uralma alatt tartja a szervezet sejtjeinek vegetatív életelvét a halál beáltáig“ (Relig. (87.) 55. l.).¹⁰

⁹ Donat pl. ilyenfélét mond: A szellemi lélek az egyes sejteknek mintegy az életkerékét közvetlen vagy közvetve úgy megforgatja, hogy az még akkor is forog, midőn a lélek, ki tudja hol lógatja már a lábát. Vagy másként! (V. ö. i. m. V, 266 p. n. 499)

¹⁰ A félénkek kedvéért megemlíttjük, ha itt nem is fejtjük ki, — no meg már mondtunk is róla valamit föntebb Donattal — hogy a viennei zsinat (1312) a lélekre hozott határozata ellen (Denzinger, Enchiridion def. n. 408) nem vétünk még így sem.

Nos, mi lesz e hosszú taglalás, részletezés eredménye? Az, hogy: az egész testre vonatkozólag, ismételjük: az egész testre vonatkozólag azt kell állítanunk, amit a vér élő sejteiről mondtunk!¹¹ Ugyanis, ha a régiek tudták volna, hogy az egyes sejteknek a szellemi lélek nem entelechiája, azaz a „materia primá”-nak nem formája; ha tudták volna, hogy az életük annyira egyedi, hogy még a lélek markán kívül is élhetnek, akkor nemcsak a vérről, de az egész testről sem állítottak volna soha oly egységet, mint amilyent tényleg!!

XIII. Még a harmadik ponttal is kell foglalkoznunk Reméljük nem kis eredménnyel.

3. A régiek, amint láttuk, testünkben parciális, essen-
ciális, integrális, nem különben fejről, lábról, karról, mint megkülönböztetendő részekről beszéltek, s ennek megfelelően az unióban is megkülönböztetést tettek. Fölösleges annak a bizonyítására időt pazarolni, hogy ma már nem beszélhetünk lábakról, karokról, stb. mint a test, még kevésbé mint az emberi természet integráns részeiről. — Miért tették ezt a régiek? Fogunk erre még feleletet kapni. — Előttünk csak a folyton változó szervek, illetőleg sejtek vannak. Azért most már ideje, hogy ezzel is megbirkózzunk.

a.) Tudjuk, hogy testünkről levághatjuk a végtagokat, a fület, az orrt. Kivághatjuk a mandulát, fél tüdőt, vesét, májat, bélrészt, vakbél, oldalbordát, sőt az egész gyomort is! Vérünkből 1—2 litert engedhetünk ki s csak akkor áll be a halál. Több is van még, ami hiányozhatik — mi csak, mint a borzongás futottunk végig az emberi testen és csak az erőszakos csonkításokról szóltunk, — a nélkül, hogy megszűnénk élő, teljes embernek lenni. Krisztusnál sem lehetett ez másként, mert ő ember is volt. Ha tehát ezeket tőle is eltávolíthatjuk a nélkül, hogy az emberi természet, — jól értjük meg, nem: emberi test, — megcsonkult volna, akkor az Ige ezeket nem oly módon vette fel, mert nem volt rá szükség, amint azt általában tanítják.

Ha ez nem volna elég, mehetünk még mélyebbre!

¹¹ Logikai formába önthetjük ezt is, s akkor a hágcsóval levő kapcsolatunk mindig szemünk előtt lebeg. Az Ige közvetlenül vette fel a testrészeket, mert élnek. Márpedig a köröm, stb. él; tehát ezt is közvetlen kellett fölvennie. Vagy: a körmöt közvetve vette fel, pedig él. Így a testrészeket is közvetve kellett fölvennie, noha élnek. Tehát ebből a szempontból nincs köztük semmiféle különbség!

b.) Egész testünkben hány sejt van, vajmi nehéz vagy egyáltalán lehetetlen kiszámítani s megmondani. Mégis valamilyen fogalmat alkothatunk róla, ha figyelembe vesszük, amit eddig a vér, a nyirok sejtjeiről mondtunk és a következőket. „Schilling (1928) különböző támaszpontok alapján kiszámította, hogy a csontvelő óránként a vér köbmilliméterére 100—200 000 új vörösvértestecskét juttat a vérpályába. Ez 24 óra alatt 6274 milliárdot tesz ki. Masao Ono (1927) 600 milliárdot számított ki. És meddig tart a vörösvértetek élete, használhatósága? Régi adat, hogy 3—4 hétig teljesítik hivatásukat, azután tönkremennek; mások más időt mondanak, így Rubner (1911) 70—90 napot, Eppinger (1920) 37-et, Schilling (1928) 53-at, stb. Felveszik, hogy naponta a vörösvértetek 2—3 %-a megy tönkre” (Termész. 18. sz. 535. l.). Micsoda forgás! A vérlemezkék élete még eddig se tart, állítólag 3—4 napig élnek (u. o. 17. sz. 505. l.). Mily szédítő számok! Hátha még hozzávesszük, hogy az ember ondójának 1 köbmilliméterében 60 000 ondósejt van. A nagy agyvelő (cerebrum maius) pedig több mint 600 millió agysejtből áll. És valóban elbódulunk egy pillanatra, ha halljuk, hogy nemcsak ezeknek az élete olyan mint a víz buborékja: van — nincs, hanem az egész „emberi testben, a természettudomány szerint, állandóan lélelzik a halál. Szinte hihetetlenül hangzik, hogy még születésünk előtt, mikor még megszámlálható a testünket alkotó sejtek száma, néhánynak meg kell halnia (ébrényi élet), hogy az építés munkája tovább mehesse...” (Relig. (87) 127. l.). Tehát első perctől, helyesebben pillanattól kezdve egészen az utolsóig, sőt még azon túl is mindig tart ez a halál-lélekezés, mégpedig oly hihetetlen gyorsan, hogy testünk összes sejtje 7 év leforgása alatt mind elpusztul s helyébe új születik. Örökös halál és születés! Így csak a nagy agy sejtjeiből naponként legalább 9 800 agysejt semmisül meg. Nemde testünk leginkább az, melyben valóban: panta rhei. Panta rhei! Ha ezt a sejtpusztulást eső szakadáshoz hasonlítanók, akkor még csak halványan jeleznek a valóságot.

c.) De nemcsak egyes sejtek pusztulnak el, hanem egész szervek, testrészek, mindenféle külső beavatkozás nélkül. Ki ne tudná, hogy megszületésünk után félórán belül meghal a méhen belüli életnek igen fontos tényezője: a méhlepény (placenta). Mily hamar kiszórjuk teljes egészükben a tejfoga-

inkat (dentes decidui). Azt is jó tudni, hogy a tüdő felett levő vörösvérsejteket termő csecsemőmirigy (glandula thymus, kedez) 3—4 évig nő ugyan, de még 12 év előtt teljesen eltűnik, stb.! Mihez hasonlít ez a pusztulás, ez az irtózatos változás? Erre meg már épenséggel nem találunk hasonlatot a természetben!

d.) Most kérdjük: hihető-e, hogy az Ige ezzel az ingóringó, rettenetes gyorsasággal változó, pusztuló és újuló testtel, vérrel oly unióba lépett volna, amilyent a régi dominikánusok, illetőleg a kézi könyvek mondanak? Nunquam! Soha! A tények vasmarokkal kényszerítenek bennünket fogalom revízióra. Fogalom revízióra! Hogyan is hihetnők el, hiszen az imént még élő sejt a másik pillanatban holtan, avagy élve, ki tudja mily távol van tőlünk; mert különböző módon túl adhatunk rajta!

Épen ezért azt hisszük, nem járunk messze az igazságtól s 'épen nem fogunk melléje,' ha azt mondjuk, amit már nem egyszer hangoztattunk, hogy ha a régiek legalább 400 évvel Malpighi (1628—94) előtt azzal a tudással rendelkeznek, amellyel most mi, oly uniót sohasem abroncsoltak volna! Nem a mi igazunkat bizonyítja-e az a ténylegesség, hogy a régiek az emberi test változó részeit mintegy 'titubáló' kézzel érintették; ha ezekről volt szó, mindjárt megkülönböztettek? Nem azért bántak-e velük oly mostohán, mert szemük láttára változtak, hulltak, szóródtak? Ezen észrevételünk leszögezése nélkül egészen érthetetlen volna, hogy pl. a fogat miért kapcsolták ki a rendes egységből, hisz' az is csont. A csontot pedig minden lehető jóval felruházták! Bizonyial csak azért, mert a régi teológusok előtt sem volt ismeretlen, hogy úgy adunk túl a fogon, mint közönségesen a szilvamagon! Márpedig ily könnyű fajsúlyú részről azt az axiómával keregetett egységet állítani kegyetlenségnek ítélték és... Bezzeg, mivel azt sohasem látták, de nem is tapasztalhatták, hogy lábszárcsontunkból csak egy piciny szilánk is természetes úton valamikor levált volna, azért már azzal, mint változatlan valamivel, a lehető legtökéletesebb egységet állították. Így jártak el a többi résszel is!

XIV. e.) Előhozakodhatnék valaki a következővel: „Concludunt theologi cum S. Thoma (Quodl. 5, a.) Christum totum sanguinem (quem tempore passionis, non quem per to-

tam vitam habuit) post resurrectionem rursus cum corpore univisse, licet fortasse quaedam guttulas ex unione hypostatice dimiserit, quae remanserunt in instrumentis passionis" (cf. de Lugo, sect. 6, n. 91; így Pesch, i. m. 82. p. n. 133). Azaz az Ige csak azt a részt vette fel hypostatikus egységbe, amelyet szenvedésekor kiontott s föltámadása után pedig a testével rögtön egyesített! A többit nem! Ennek az elismerésére kényszerít bennünket az a tény, hogy alig 50—100 nap alatt csak vörösvérsejtből 25 billió hagyja el a testünket, mely 62,500 km. magas oszlopot adna, ha toronyszerűleg egymásra raknók (Kayserling, 1922). Hát még 33 év alatt mily horribilis mennyiséggé szaporodnék? És erről a tömegről mondanók, hogy az Ige elválaszthatatlanul vette fel? Kész abszurdum! Azért inkább azt kell mondanunk Mingessel (Parthenius M. O. F. M. Compendium Th. Dogm. Sp. Ratisbonae 1921, 273 p. n. 489) és a mostani teológusokkal, hogy azok a részek, melyek naturaliter hagyták el Krisztus testét, mint pl. a haj, eo ipso kiesnek a hypostatica unioból! Ámbár azelőtt élhettek s tökéletes egységben voltak az Igével. Márpedig ezek naturaliter... Tehát!

Ha az ellenfél ennyit enged, már nyert ügyünk van! Öröm nézni, ezek hallatára hogyan kókadozik az axióma mindjebben. Minges nagyon jól beszél. Kissé kiegészítve vagy talán bővebben kifejtve a fogalom revízió is meglesz! Hogy az Ige csak a szenvedésekor kiömlött vért vette volna fel? Teljesen önkényes föltevés! Az ellenfélnek nem hiába utolsó sánca. De mi még innét is kiszorítjuk. Sohasem tudja állítását bebizonyítani! Azzal a megokolással, hogy különben vérével nem válthatott volna meg bennünket, már Brixiai Jakab levelében találkoztunk, s nem egyszer meg is cáfoltuk! Ugyebár nem tagadhatjuk, hogy Krisztus, ha akarta volna könnyeivel is megválthatott volna (meg is tette: Zs. 5, 7—9.) bennünket? Ámde ezt fölteve, ezt kellene mondanunk: „Christi lacrimas fuisse hypostatice Verbo unitas! — quod est ridiculum" (Mastrius, i. m. n. 173), t. i. akkor, ha az axiómát is figyelembe vesszük! Ha az ellenfél még ezután is effajttal merne szólásra emelkedni, akkor az eddigi tárgyalatból mindenki egy kocsira való ellenérvet kovácsolhat magának. Azért nem is törődünk vele többet! — „Azt a részt vette fel..., melyet feltámadása után...-ra csak ennyit: ez

régiak mentalitásának klasszikus példája! — Nem hagyhatta a vérét itt a földön gyalázatul — mondhatja valaki. Felelet: *contra factum non valet argumentum!* Isteni megaláztatásához úgy látszik hozzátartozott, hogy abba a földbe gyúriák szentséges vérét, melyből a por-ivadékok élnek, hogy az is szent legyen, s a szentek testét megfeszítve mint piros rózsák kerüljenek hozzá vissza... Hát a legméltóságosabb Oltáriszentséget? Mi éppen ebben a végtelen lendületű cselekedetben látjuk kivirágozni szeretetének mélységét, magasságát, szélességét és hosszúságát... Bűnös emberek lábbal tiporják (nem ritkán tudatlanul) az élő nagy Istent!! Piszkos, sáros bakancsokkal! És mikor tesz csodát... ennek a megakadályozására?...

Az axióma válsága.

XV. Hosszúra nyúlt tárgyalásunkat nyugodt lélekkel befejezhetünk, ha még az axiómára nem kellene kitérnünk s ezzel kapcsolatban egy egészen téves alapokon nyugvó principiumról le nem kellene rántanunk a leplet! Főképpen farkasszemet kell néznünk az ellenfélnek azzal a régivagású dörgedelmes ágyújával, melynek tervezője Damascenus volt. Ő ugyanis (Lib. 3. De fide, cap. 23-ban) ezt mondja az Igéről: „*Quod semel assumpsit numquam dimisit*”; márpedig a vért felvette, ergo nem is tette le többé! Damascenus csak eddig. Mások annál inkább tovább mentek. Az ember valósággal megsiketül, mert azóta az ellenfél igazán élvezettel durroztatja ezt a teológiai axiómává vált löveget. Mi azonban nem veszítjük el a lélekjelenlétünket, hanem merészen elkapjuk s megnézzük, mi van benne, tényleg mennyit érthet és árt.

A régi teológusok is csakhamar észrevették, hogy nem mindig talál a löveg. Azért mondták aztán, hogy ez az axióma az embernek csak principális részeiről áll, úgymint: a lélekről, a testről és az utóbbinak kiegészítő (integralis) részeiről. Már a kevésbé fontos (minus praecipuis) részokről nem állítják. Sőt inkább még az előbbiekből is engednek valamicskét — amint már láttuk. És még így foltozgatva is hová vezet ez az axióma! Richardus a Mediavilla (3. dist. 2. art. quaest, 1-ben) azt mondja: noha Krisztusnak a lábát levágták volna, Istenségével az mégis mindig kapcsolatban maradt volna! *Quod semel...!* Nem ezt

mondják-e a vérről is elleneink? Nos, mit jelent ez? Azt, hogy a levágott Krisztus-láb (elvált vér) előtt le kellett volna térdelni s azt imádni. El ne tévesszük: imádni (adoratione latrae), nem pedig tisztelni (adoratione duliae)!

Különösen hangzik? Pedig így van! azaz így lenne, ha az axióma bölcsőjénél valami hiba nem csúszott volna be! Erre a hibára akarunk rámutatni, és meg fogjuk látni, mi marad meg belőle. — Az integráló részekről már szóltunk, de a mondottak csak itt nyerneek végleges betetőzést, mert a ‚cardo quaestionis‘ itt is leginkább az. Az axióma annak a függvénye. Igaz, az ellenfél fordítva szokta bemutatni; és ép ebben rejlik a huncutság!

Gyorsan lefutunk az ember egyedi élet-forrásához s kérjük: a foganás pillanatában megvoltak-e a partes principales, integrales, és a vér? Léteztek? S ők, t. i. a régiek, legnagyobb csodálatunkra igennel felelnek. Hogyan? A dolog azonnal érthető lesz. Már jóval fentebb említettük Szent Tamás idevonatkozó nézetét. Általában a régiek szerint, mielőtt a magzat magába fogadná a szellemi lelket, bizonyos tökéletességi (fiziológiai) folyamaton kell átesnie (különböző lélektől informálva, így szt. Tamás), hogy alkalmassá váljék a befogadásra. S ez csak a 40—80-ik napon történhetett meg, mikor már a gyermek minden egyes tagja és szerve megvolt! Csakhogy: „de fide est! Verbum assumptum naturam humanam PRIMO instanti quo concepta fuit“! Azért produkáltak aztán csodát, hogy orvosi tudományukkal ezt a tételt kiegyeztethessék. Volt ugyanis nekik egy fiziológiai, pszichológiai elvük, mely szerint a lélek nem tudja informálni a testet mindaddig, míg az összes tagjai nincsenek kifejlődve. Márpedig az Ige foganásának első pillanatától kezdve tökéletes natura humana-t vett fel (ez alatt a tökéletes, hiánytalan testet is értették), azért neki azonnal teljesen kifejlett gyermeknek kellett lennie!

Hogyan?

A régiek így okoskodtak: a foganás csodás volt, a növekedés mért ne lehetett volna csodás; sőt ez a rendkívűliség Krisztus testéhez nagyon is méltó volt! Ily formán Krisztus testét a Szentlélek csodás művének tartja pl. Basilius, Euthimius, Szent DAMASCENUS, stb.

Mit mondjunk ezekre? Először azt, hogy fiziológiai, pszichológiai ismeretük hibás, mégpedig nagyon hibás lévén, konklúziójuk sem lehet jó, helyes! Ezért állítjuk és ismételjük megint,

hogy ha az axiómát megfogalmazó, vagy egyáltalán a régiek tudják, hogy midőn a női ovum és a férfi spermazoon egyesül, a szellemi lelkét az Isten abban a pillanatban mintegy beléjük önti s azonnal megkezdődik az egyedi élet teljes mivoltában,¹² akkor sohasem állították volna fel azt az axiómát... Ha pedig az axióma nem áll!.. Másodsor, elvégre fölvehetők a csodát, de nincs rá elegendő okunk, mert a.) Krisztus mindenben hasonló lett hozzánk, kivéve a bűnt, b.) ezt megengedve a csodák egész sorát kellene fölvennünk. Márpedig „miracula non sunt inutiliter multiplicanda“. Tehát...

Szilárdan álló konklúzióink gyöngítése céljából mondhatná az ellenfél, hogy ha az Ige a foganás pillanatában nem is vette fel a testrészeket, de fölvette folytatólag, amint azok létrejöttek. Így az axióma még mindig állhat!

A főntebbieket most figyelembe nem véve csak a Szentírással felelünk. Verbum caro (szarkusz) factum est! Azaz tökéletes ember lett, amely testből s lélekből áll; tökéletes emberi természetet vett fel. Az ember fogalma pedig csak ezt kívánja! Márpedig, ha a 10 mikron nagyságú testre azt mondhatjuk, hogy tökéletes emberi természet, ha a lélekkel egyesülve van, akkor igazán érthetetlen, hogyan beszélhetünk még emberi természet megcsonkításáról, ha egyik vagy másik rész hiányzik! Vagy miért van szükségünk az uniónak erre a módjára, hacsak nem azt akarjuk ezzel titokban kifejezni, hogy az Ige nem tökéletes emberi termé-

¹² Mivel sem fiziológiai, sem pszichológiai ok, de még filozófiai nehézség sincs, amely megakadályozná, hogy a sejtek a megtermékenyülésük első pillanatától kezdve saját szellemi lelkük informálása mellett egyedi életüket megkezdjék, „azért a tőlünk jelzett tan ma már általános a katolikus teológusok, fiziológusok és orvosok között“. Az eddig mondottakból következik. — úgymond Antonelli (*Medicina pastoralis*³ [1909] I. 149) — hogy az ember értelmes lelke a teremtés által öntetik a testbe, mégpedig a foganás pillanatában. „Szt. Tamás véleményét a teológusok, s akik ebben a kérdésben járatosak, mint tévedést elvetik — írja Marx (*Pastoralmedizin* (1894) 99)“. Ugyanezt állítja Cappellmann: „Ezért tartjuk, hogy az emberi ovum a megtermékenyítés pillanatában az értelmes emberi lélekkel összeköttetik (*Pastoralmedizin*¹⁴ (1904) 11)“. V. ö. Donat, V. 294 p. n. 551. — Báró Brandenstein Béla kétféle tudatot különböztet meg az emberben, azaz teljes tudatot és részleges (emberi) tudatot. A teljes tudatunkról: nincs öntudatunk. S erről a tudatról mondja, melynek szerepe megmérhetetlen lelki életünkben, hogy „keletkezését mindenesetre az emberi test keletkezésével, tehát talán legjobban a fogamzással lehet egy időbe tenni“ (*Athaeveum*, 16 k. (1930) 60-1, 1.). Tehát a lélek ott van a legelső pillanattól kezdve s testi részek hiánya működésében nem akadályozza!

szetet vett fel, mert nem volt tökéletes, teljes ember az első pillanattól kezdve. Ámde ez utóbbit állítva már mással gyűlik meg a bajunk! Ha pedig ennek ellenére tökéletes emberi természettel rendelkezett, akkor tökéletes ember is volt. Entia sine necessitate non sunt multiplicanda! Minek tegyünk magunk elé akadályokat? — Még több oldalról is lehet az ellenvetést támadni . . .

XVI. Mégegyszer! Azon szentírási helyekre, melyek Krisztus kiöntött vérének tulajdonítják váltságunkat (pl. Eph. 1, 7; Zs. 9, 12-4; Róm. 5, 9; Kor. 1, 20; I. Pét. 1, 2, 19; Jel. 1, 5; I. Ján. 1, 7, stb) nem felelünk, mert a bennük rejlő nehézséget mindenki játszva megfejtetheti. Csak azért említettük fel őket, hogy számításunkon kívül nem hagytuk ezeket se!

A szentatyákkal nem állhatunk vitába, mégpedig ferde, rossz orvosi, filozófiai tudományuk miatt!

Régi fogalmak új köntösben.

XVII. Mondottuk: végén csattan az osztor! Ezzel csak azt akartuk jelezni: ha most látszólag el is vettjük a közvetlen egységet mind a testre, mind a vére vonatkozólag, de később valami módosítással vissza fogjuk azt venni. És itt az ideje, hogy megtegyük, mert a régiek terminológiáját a régi értelmükkel még ezután is magunkénak vallani szinte lehetetlen. Fogalom revízió segíthet csak rajunk, ami a következőben állana.

Eddig így mondtuk: Az Ige a test s a test integráló részeit közvetlen vette fel, többbit a lélek közvetítésével. Az axióma szerint pedig amit egyszer fölveti, sohasem vette le.

Ezután pedig így mondjuk: Az Ige közvetlen vette ugyan fel az egész embert, de ennek a két fizikailag szükséges elemét csak természetük szerint. — Közvetlen fogalom alatt ezután is érthetjük ugyanazt, amit eddig, t. i. mindenféle szellemi lélek közvetítését zárjuk ki vele. — Egyszóval úgy, ahogyan lelkünk fölvette a testünket.

Természetük szerint, mondtuk. Azaz, mivel a lélek nem változik, részekből nem áll, azért ezt minden fenntartás nélkül örökre magához bilincselhette! Nem tehetett egészen így, szorosabb értelemben véve a testtel, különösen ennek részeivel. Az Ige s testének változó sejtjei között nem lehetett más egység, mint a lelkünk s testünk változó sejtjei között van. Mivel már fejtegettük,

hogy az ember fogalma mit kíván, azért itt erre most nem térünk ki ismét, hanem inkább a sejtekkel s a részekkel való viszonyra mutatunk rá. Sejteinknek, testrészeinknek az a természete, hogy ha egyszer akár természetes, akár nem természetes úton elhagyták, elszakadtak az élő testtől, eo ipso megszakad kapcsolatuk is a lélek egységével, ámbar azelőtt a lehető legszorosabb egységben voltak vele. Mivel pedig ez a léleknek és a testnek egyaránt természete, azért az emberi természet ökölyén semmi csorba nem esik, ha ezek kilépnek az egységből. — Természetesen ez a nedvekre is áll, melyeket közvetlen, de természetük szerint vett föl az Ige uniójába. — Az Ige ugyanis nem egyes sejtekkel lépett elválaszthatatlan egységbe — miként a mi lelkünk sem, — hanem a testtel, mint ilyenekkel.¹³ Azaz, nem az volt a fontos az Ige részéről, hogy a már egyszer testként bírt sejtekkel stb. elválaszthatatlan egységbe lépjen, hanem, hogy teste mindig legyen! Ez pedig fogadásának első pillanatától kezdve mindig: volt, van és lesz, ha egyes tagjait el is választják tőle, ha teste minden egyes porcikája százszor változik és újul is meg!

Ezért az axióma számunkra csak annyit jelent, hogy az Igének emberré levése első pillanatától kezdve volt teste, s mint ilyen oly szorosan fűzte magához, hogy még halálakor sem szakadt el tőle egy pillanatra se, és nem is fog mindörökké, mert: quod semel assumpsit numquam dimisit!!¹⁴

* * *

¹³ Hadd világítsuk meg ezt a kijelentést: a testet, mint ilyen, egy sántikáló hasonlattal; omnis similitudo claudicat. Két állam, mondjuk 100 évre, kereskedelmi szerződést köt egymással. És ez a szerződés de facto 100 évig tart, ámbar közben az államok azon vezető férfiai, akik a szerződést megkötötték, illetőleg az államot alkotó elemek (emberek) jó része meghalt s helyettük újak jöttek. Tehát a szerződés érvénye hogyan lehetséges mégis?... Csak úgy, hogy a két jogos fél mint állam kötött szerződést, amely változatlan marad lényegében még akkor is, ha alkotó elemei teljesen újak!

¹⁴ Megjegyezzük, hogy értekezésünk folyamán nem aknáztunk ki minden lehetőséget. Egyrészt azért, mert akkor nagyon hosszúra nyúlt volna szerény cikkünk, másrészt az érdeklődve olvasó bíráló, a leadott érvekből új fegyvereket gyártó értelmének is teret akartunk hagyni. — A figyelmes olvasó azonnal észreveszi, hogy a régi fogalmaknak új tartalommal megtöltött sánpárja tovább is vezet. Ugyanis e vágányon haladva meg kellene nézni, hogy Krisztus halálát nem kell-e a mai orvosi, fiziológiai biológiai stb. tudományok miattmésként magyarázni. És ha igen, akkor kifürkészni, hogy nem következik-e belőle valami nehézség, mely Krisztus halála után az Ige és a test között levő további egységet lehetlenné tüntetné fel! stb. Ezt kisebb értekezés keretén belül megtettük; lehetséges, hogy ez is napvilágot fog látni.

Értekezésünk eredményét így összegezzük: A régiek téves természettudományi ismeretre támaszkodva s bizonyos lelki pietizmustól áthatva, oly eredményre jutottak, amelyet a mai tudomány mellett nem tarthatunk. Ezért a dominikánusokkal s más teológusokkal szemben állítjuk, hogy az Ige sem a vért, sem a testet nem vette fel az ő tanításuk értelmében. Épen ezért sem az esetleg levágott testrészt (pl. a lábat), sem a keresztfán kiömlött vért nem imádtuk volna. Az annyira hangoztatott axióma új magyarázatra szorul! — A franciskánusok az érvet illetőleg melléje fogtak ugyan, de úgy látszik, az igazságot eltalálták! — Különben pedig: *vivant luctatores!!*

Fr. Kolombán.

Parzhami Boldog Konrád.

Örvendezzünk! Szívünk zengjen újjongó, áhítatos „Magnificat“-ot. Új pártfogónk van az égben. Szent Ferenc atyánk hétszázéves családfája él virágzik. A sok fakadó rügyből, fészlő bimbóból most is új virág nyílt ki, színes, illatos, csodálatos virág. A szeráfi Szent egyszerű fiát, parzhami Konrád kapucinus laikus testvérünket boldoggá avatta a Pápa. Új pártfogónk van az égben, új példaképünk az életben. Az Isten kegyelme újra megmutatta, hogy nem nagy dolgokat, nagy tetteket kíván tőlünk, hanem csak állhatatosságot, hűséget a kicsi, apró, napi dolgok teljesítésében.

De lássuk a Boldog életét! 1818 dec. 22-én született Parzhamban. A szent keresztségben János nevet kapott. Szülei jómódúak voltak. Nagyon szerették az Istent, vallásos, erkölcsös, boldog családi életet éltek. Gyermeküket ilyen szellemben, vallásosaknak, Isten-szeretőknek nevelték. A kis Jánosban is hamarosan mély vallásosság fejlődött ki. Kicsi gyermekkorától kezdve igen-igen ragaszkodott a Szűzanyához és végtelenül tisztelte és szerette a fehér ostyán jelenlévő édes Jézust.

Természetesen ez az eucharisztikus, máriás lélek mindig vigyázott lelki tisztaságára. Kedves, szolgálatkész volt mindenkivel szemben, ezért azután mindenki nagyon szerette. Szerényen viselkedett és türelmesen viselt el minden megpróbáltatást. Szerény, szorgalmas volt minden munkájában, bár a földi dolgokat nem sokra becsülte. Munkája közben gyakran szállnak gondolatai a templomba s az eucharisztikus Jézusnál és a jószágos Szűzanyánál időznek. Ha befejezte munkáját, Hozzájuk megy, Velük társalog és forró, áhítatos imával esedezik, hogy óvják meg az élet viharában tisztán, ártatlanul. Így fejlődik, serdül fel az ifjú János.

Már-már 23 éves, amikor minden szerető gyermek számára a legnagyobb csapás éri. Meghalnak a szülei. János szerető, szelíd szívének nagyon fáj a nagy csapás, de Isten akaratában zokszó nélkül megnyugszik. Azonban az Ő gyengéd szíve sem talál megnyugvást a világban. Üresnek, hidegnek találja a világi életet.

Szíve nemesebbre, melegebbre, szebbre vágyik. Hívja az édes Jézus. A sok-sok buzgó imának megvan a gyümölcse, a — szerzetesi hivatás.

János a laufeni kapucinus kolostor ajtaján kopogtat. Fel is veszik ott a szelíd, szerény ifjút. Nagy örömmel cseréli fel világi ruháját az egyszerű szerzetes öltönnnyel. Jánosból Konrád testvér lesz. Megkezd és ott tölti el újoncévét. A már akkor is erényes ifjú az újoncévét szentül töltötte el. Erényei mellé még sok-sok apró, színes, illatos erényvirágot szedegetett, hogy azokkal az édes Jézusnak, a szépséges Szűzanyának kedveskedjék. 1842. okt. 4-én végre teljesedett szíve forró vágya, odaadhatta magát szeretet-áldozatul Istennek. Örök hűséget fogadhatott annak, akit oly nagyon szeretett. Ünnepeles fogadalmat tett.

A fogadalom után hamarosan az altöttingi szent Anna kolostorba helyezték át Konrád testvért, ahol a kapus tisztét bízták reá, Konrád nagyon örült új helyének. Nem mintha könnyű dolga lett volna ott, sőt ellenkezőleg. Hanem azért örült, mert Altötting zarándok hely, a Szűzanyának van ott kegyképe. Ő milyen boldogan térdelhetett a jó Konrád testvér annak a kegyképe előtt, akit annyira szeretett. Itt a kegykép előtt és a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt kérte és kapta meg azt a nagy kegyelmet, hogy szent Ferenc nyomdokain haladva, oly egyszerűen, szentül élhetett. Hisz az édes Jézus meghallgatja azt, aki hozzá folyamodik és a szent Szűz sem hagyja el azt, aki az Ő oltalma alá menekszik, és szereti az Ő szent Fiát.

Mint már említettem Altötting zarándok hely. Évenként kétszázezernél is több ember esedezik ott irgalomért, segítségért az Istenanyához. A kapus testvért sokszor csengetik el munkájától, hívják ki az oratóriumból, az ebédlőből vagy zavarják fel rövid éjjeli álmából. Konrád testvér fölkel és megy szívesen. Neki ez a kötelessége és úgy tiszteli, imádja a legszebben, a legjobban jószágos Istenét, ha kötelességét zokszó nélkül állhatatosan, lelkiismeretesen, áldozatosan teljesíti. Aki látja, épül rajta és bámulja, csodálja nagy lelkierejét, törekszik követni jó példáját, életszentségét.

Konrád testvér azonban nemcsak a kötelességteljesítésben volt példaképe a kolostor lakóinak és az odaérkező zarándokoknak, hanem minden más erényben is. Egyszerűen él, serény a rábízott munkában, mértékletes az ételben-italban, okos a beszédben, végtelenül szereti a szegénységet és a szegényeket. A fel-

jebbvalói iránt engedelmes és tisztelettudó, gyengéd szeretettel és nagy tisztelettel ragaszkodik a papokhoz. De álljon itt a krónikás feljegyzése: „Mindent szorgalommal, megfontoltan és felülmulhatatlan türelemmel végzett. Kifűnt a testvérek közül, mert mindig alázatos, jámbor, áhítatos, egyszerű, megfontolt és munkás volt. Senki sem hallotta róla, hogy duzzogó vagy mogorva; sohasem ócsárolt másokat és sohasem ítelt meg senkit sem meggondolatlanul, igaztalanul. Nem hallotta senki, hogy csak egy fölösleges szót is mondott volna, ámbár számtalan emberrel, sok-sok éven keresztül kellett Neki érintkeznie. Tiszte annyira lefoglalta, hogy még szerzetes testvéreivel sem ért rá érintkezni. (Ann. ord. Cap. vol. X.) A zarándokokkal rendkívül kedves volt s minden erejével arra törekedett, hogy azokat minél kényelmesebben elhelyezhesse, hogy nekik valamiképen segítségükre legyen, hogy azok testi-lelki javát valahogyan előmozdítsa.

Több mint negyven esztendeig élt Altöttingben az Isten kapus szolgája csendesen, vidáman, boldogan. Örömmel töltötte be nehéz hivatalát. Szemei előtt egy nagy, szent cél lebegett, áldozatosan szeretni Istent és így napról-napra előrehaladni a tökéletesedés útján, megszentülni, Istennek minél több örömet szerezni. Ő maga írja nővéréhez intézettlevelében: „Én mindent, fájdalmat és örömet egyaránt Isten szeretetteljes kezéből fogadok, Ő tudja legjobban mi válik javunkra. Egyetlen vágyam, hogy őt szeressem. Ő, az az egyetlen aggodalmam, hogy őt oly kevésbé szeretem. Ő barcsak szeráf lehetnék s villámgyorsasággal bejárva a világot az embereket Istenszeretetre gyúlaszthatnám.“ (Dr. P. Kasszián: Szent Ferenc igazgyermekai 72.-o.) Az Isten iránti szeretet volt minden tettének rugója, ezért volt azután minden cselekedete olyan tökéletes. Életén mindenki épült, mindenki csodálta. Erényeiért már az életében szentnek tartották. Az Isten is már itt a földön természetfölötti kegyelmekkel tüntette ki. Sokszor látták őt dicsfényvel övezve, amint a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt térdelve imádta az ott jelenlévő Jézust vagy pedig a boldogságos szűz Máriához imádkozott. Azt tartották róla, hogy belát a szívek titkaiba és ismeri a jövődőt. Elég volt, hogy szelíd tekintetével csak ránézzen a megrögzött bűnösre, hogy az Isten kegyelméből megbánja bűneit és jobb életre térjen.

Igy gyűjtögetett mindennap a maga számára, így buzdított sok-sok embert az istenes, erényes életre. Ilyen erényekben gazdag élet után elközelgett számára a legboldogabb nap. Halálos

betegségbe esett s így remélhette, hogy hamarosan megláthatja az édes Jézust és örökre egyesülhet isteni Jegyesével. Ájtatosan, életéhez méltóan vette magához erősítőül, útravalóul a Legszentebbet. 1894. ápr. 21-én boldogan, vidáman költözött át az igazi, boldog örök hazába. Holttestét szentnek kijáró tiszteletben részesítették, közbenjárásara sok csodás gyógyulás és inegtéres történt.

Milyen egyszerű, milyen nagyszerű élet ez! Halhatatlan a neve. Pedig nem tett világraszóló dolgokat, nem alkotott műremekeket, nem volt világhíres szónok vagy az egész világon ismert tudós. Egyszerű laikus szerzetes testvér volt. Csak egyet tudott, csak egyet tanult meg: szent Ferenc atyánk szellemét, vidáman állandóan, tudatosan szeretni az édes Jézust; szeretni égőn, áldozatosan, kálváriásan azt a Krisztust, aki maga adott példát az ilyen életet adó szeretetre, mikor érettünk annyit szenvedett. Hát van-e ennél nagyobb tudomány?

Ezt a tudományt pedig mindenki elsajátíthatja, ezt mindenki megtanulhatja, ezt mindenki meg tudja tenni Isten kegyelmével. Isten pedig két kézzel szórja a kegyelmeket, csak el kell fogadni, csak utána kell nyúlni. Konrád testvér kérte, megkapta és elfogadta Isten kegyelmét és megtanulta és járta az egyenes utat, az egyszerű utat, amely az életszentségre vezet; teljesíteni a kötelességet, amelyet Isten reánk kiszab. Alázatosan, türelmesen, áldozatosan viselni az élet terheit. Krisztusért lemondani, Krisztusért tűrni, Krisztusért szenvedni, Krisztusért mindent elviselni, Krisztusért dolgozni, Krisztusért önmagunkról megfélekedni, Krisztusért életet adni ez Konrád testvér tudománya, élete. Ez volt a nagy, a hősi, a rendkívüli az Ő életében.

Vértanúság az ilyen élet, minthogy minden szerzetes élete vértanúság, ha megtartja azt, amit megfogadott. Kempis Tamás mondja: „Mindenki elérheti a vértanú koronát szerzetesi állapotában, aki szentül, alázatosan él, aki szűri tisztaságát gondosan őrző, aki engedelmes, ahogyan Krisztus is engedelmes volt, aki az élet kellemességeiből és szükségeteiből minden nap kevesebbet kíván, aki mindenben Isten tetszését keresi és saját akaratáról lemond.” (Serm. ad. Nov. II. 2.) Igen, aki így él az vértanú lesz, a szeretet vértanúja, felőrli az édes Jézus iránti szeretetben. Ezt az utat járta Konrád testvér. Így lett az alázatos, egyszerű laikus testvérből tudós, bölcs, aki tanáival lelkeket ment, lelkeket vezet az Úrhoz. Ettől a bölcseségtől azonban elborzad a test; a világ kigúnyolja, kineveti, megveti, de szereti az Isten! Kell-e ennél több?

Isten előtt többet ér ez a tiszta, áldozatos, elrejtett élet, mint a legnagyobb tudás, a legnagyobb művészet, a legmeggyőzőbb szónoklás.

Nehéz azonban ez az áldozatos, hősi, kálváriás élet. Sokszor kell menekülni az üdítő forráshoz új erőért, új akarásért, új tűzért. Konrád testvér megtalálja, szereti ezt a ki nem apadó örök forrást. Az eucharisztikus Jézus szentséges Szívéhez, a boldogságos Szűzhöz siet minden bajában, nehézségében. Tőlük kér segítséget és kap is, aminthogy mindenki kap, aki hozzájuk folyamodik. Azt mondja az édes Jézus: „Jöjjetek hozzám mindennyájan, kik elfáradtatok és meg vagyok terhelve és én felüdítelek titeket.“ (Máté. XI. 28.) A jó gyermek nem szokta megtagadni édesanyja kérését, az édes Jézus sem tagadja meg a Szűzanyának egyetlen kérését sem, amelyet Ő az emberek érdekében Tőle kér. „Aki a boldogságos Szűzhöz folyamodik az el nem vész“, mondja szent Anselm. Konrád mindig felüdült az üdvösség kútjánál és így Isten kegyelmével tudatosan, kitartóan haladt az élet-szentség göröngyös, tövises keskeny útján. És elérte célját, fenn van az égben, együtt örvend szent Ferenc atyánkkal, a többi szentekkel. Boldog!

Szent Ferenc atyánk életfáján mi is fakadó rügyek vagyunk. Előttünk új példa ragyog ismét. Szeráfi Atyánk szelleme diadal-maskodik a mai modern, züllött, erkölcstelen, hitetlen világon is. „Hatalmas templomok kicsi kövekből épülnek, nagy életszentséget mindennapos kis jótettek eredményeznek.“ (Ehrenborg: Papi eszmény fele 75. o). Csak felfelé a rögös, tövises úton a Kálváriára. Ott, az áldozatos munka, a nősi szeretet nyomán fakad az illatos, piros rózsá. Velünk az Isten! „Akik vitézül harcolnak s az Ő kegyelmében bíznak, azokat Ő kész megsegíteni, ki nekünk azért szolgáltat alkalmat a harcra, hogy győzhessünk.“ (Krisztus köv. I. VII 4.) Előre! Feltartóztatlanul azon az úton, amelyet szentjeink mutatnak. A fájdalom, a kitartás, a szenvedés, a véres verejték fejleszti a rügyeket sokat ígérő bimbóvá es talán csodálatosan szép, illatos virággá.

(V. ö. Acta Ord. Fratrum Min.)

fr. Grácián.

A hármás út

v. másként

A szeretet tüze.

(Folytatás.)

II. Fejezet.

Az imádságról, mellyel nyomorúságunkat megsiradjuk, irgalmat esdeklünk és hódolatot nyilvánítunk.

1. Miután már láttuk, hogy hogyan szerezheljük meg az igaz bölcseséget az elmélkedő olvasással, most már azt kell leírunk, hogy hogyan tehetjük magunkévá az imádság által. Tudjuk ugyanis, hogy az imádságnak három foka, vagyis része van. Az első nyomorúságunk megsiradása, a második irgalom-esdeklés s a harmadik hódolat-nyilvánítás. Isten iránt való hódolatunkat (*latria cultum*) be nem mutathatjuk, ha hogy kegyelmét nem adja. S csakis nyomorúságunk és tehetetlenségünk megvallása és megsiradása által tudjuk Isten irgalmat megnyerni, hogy kegyelmét adja. Minden tökéletes imádságban meg kell lennie e három résznek, és nem elég és nem éri el célját tökéletesen, ha csak egyik van meg a többiek nélkül; ezért e hármat mindig össze kell kapcsolnunk.

1. §. Nyomorúságunk hármás megsiradása.

2. Nyomorúságunk megsiradásának akár az e követett bűnök, akár az elvesztegetett kegyelmek, akár a dicsőségtől való távollét legyen a tárgya, három kelléket kell magában birnia: a fájdalmat, a megszegyenítést és a félelmet. A fájdalmat a kár, a veszteség, a szégyent a gyalázat, a tiszteletlenség és a félelmet a veszedelem, a büntetésreméltóság miatt.

A multról való megemlékezésből fakad a fájdalom. Megem-

lékezik ugyanis a lélek az igazság törvényeinek elmulasztásáról, a tiltott bűnök elkövetéséről, és az élet ingyenes ajándékainak elvesztegetéséről.

A jelen megértéséből ered a szégyen, amikor azt figyeli, hogy hol van? — mélyen az örvény fenekén, holott azelőtt a magasságokban járt; milyen? — sárosan piszkos, noha előbb Isten szépséges képmása volt; és mi? — szolgáló, pedig még nem rég szabad volt!

A jövődő előrelátásából keletkezik a félelem, amikor azt fontolgatja: merre halad? — a pokol felé viszik léptei; mi vár rá? — a kikerülhetetlen, de igazságos ítélet; és mi lesz a sorsa? — az örök halál!

2. §. Az irgalmasság hármas megkérlelése.

3. Bármily kegyet is akarunk megnyerni, az irgalom megkérlelésének erős kívánsággal kell történnie, amit a Szentlélek ad, „aki könyörög érettünk kimondhatatlan fohászokkossal“ (Róm. 8. 26.); azután Krisztusban való határtalan bizalommal, aki meghalt érettünk (V. ö. I. Pét. 2, 21.); és végül a Szentek és az őszes jó lelkek segedelmének szorgos megkérlelésével. Az elsőt tehát a Szentlélek adja, mert Ő általa vagyunk az Atyától a Fiúban öröktől fogva előre rendelve az örök életre; általa születünk újjá a keresztségben és gyűjtettünk össze egy szívvel-lélekkel az Egyházban. — A másodikat Krisztustól nyertük, aki földönlétében feláldozta magát érettünk a kereszten, aki jelen van az Atya színe előtt a mennyben dicsőségben (Zsid. 9, 24) és akit anyánk, az Egyház felajánl az Oltáriszentségben. A harmadikat a Szentek társaságától: védőinktől az Angyaloktól, a megdicsőült lelkek könyörgésére és a küzdő igazak érdemeiért kapjuk. — Akkor kérleljük meg tenát hathatósan az Isten irgalmát, ha mindeme három együtt megvan.

3. §. A hódolat hármas kifejezése.

4. Bármily kegyeleméit adunk is hálát, imádságunkban három tényezőnek kell lennie. Szívünknek először az Isten tiszteletére és imádására meg kell alázódnia; másodsor ki kell tárulnia a jószándéokra és a hálaadásra; harmadszor pedig fel kell emelkednie

és mint a jegyesnek jegyesében boldognak kell lennie és vele beszélgetnie. Erre tanít a Szentlélek az Énekek Énekében. Ha helyes sorrendben történik ez, csodás öröm és ujjongás hatja át a lelket, olyannyira, hogy magánkívül ragadja és így készíti felkiáltani: „Jó nekünk itt lenni!” (Mt. 17, 4.) Itt kell bevégeződnie imádságunknak és előbb fel nem szabad hagyni vele, amíg „átmegyek a csodálatos hajlék helyéhez, az Isten házáig, — ahol — az öröm és a hála szava a vígan lakomázó zengedezése.” (41. Zs. 5.)

5. Csodáld az Isten végtelenségét és szemlélj a magad kicsinységét és megalázkodol a hódolatadásra! Nézd az isteni jószágot és lásd meg méltatlanságodat és kitárul lelked a jóakaratra! Gondold meg Isten szeretetét és fontold meg saját langyosságodat és felemelkedel a gyönyörködésre! — S az ilyes összehasonlítás lélekben el fog ragadni!

6. Tiszteletünket háromféleképp mutassuk meg Isten iránt! Először mint Atyánk iránt, aki minket alkotott, megjavított és nevelt. Másodszor mint Urunk iránt, aki az ellenség szájából kiragadott, a pokol börtönétől megváltott s a saját szőlőjébe szegődtetett. S harmadszor mint Bíránk iránt, aki előtt vádoltatunk, meggyőzetünk és aki helybenhagyja a vádat.¹ Vádol a lelkiismeret hangos szava, meggyőz egész életünk látása és helybenhagyja a vádat az isteni bölcsesség tekintete. Így aztán teljes joggal hozhat ítéletet ellenünk. — Az első tisztelet legyen nagy, a második még nagyobb, de legnagyobb a harmadik. Az első a meghajlás, a második a térdreesés s a harmadik az arcraborulás. Az elsőben alávetjük magunkat Neki, a másodikban lemondunk magunkról, a harmadikban megvetjük magunkat. Az elsőben csak kevésre, a másodikban már legkevesebbre,² de a harmadikban semmire se becsüljük magunkat.

7. Jósándékunknak is hasonlóképp háromféleképp kell megnyilvánulnia: nagy-nak, nagyobb-nak és legnagyobb-nak kell len-

¹ „Accusati, convicti, confessi“. „Accusat clamor conscientiae, convincit evidentia vitae, confitetur aspectus divinae sapientiae.“ A „confite-tur“-t mással nem lehet itt fordítani, mint „helybenhagy“; az összefüggés is e jelentést kívánja.

² „Bizonyos értelemben el kell vesztened magad és egyáltalán nem szabad tudnod magadról, mintha nem is léteznél. Az pedig, hogy kifosztod magad, csaknem megsemmisülsz, semmiesetre se emberi érzelem, hanem a mennyei dolgok felé való fordulás sajátja.“ (Sz. Bernát: Az Isten szeretetéről. 10. fejr. 27. sz.)

nie. Tanusítsunk nagy jószándékot méltatlanságunknak, nagyobb-
bat a kegyelem nagyságának és a legnagyobbat az Isten végtelen
irgalmának megfontolásánál. Vagy: nagyot a nyert kegyelmekért,
nagyobbat a bűnök megbocsájtásáért, s a legnagyobbat az ígért
jutalomért. Végül nagyot a természet teljességéért, nagyobbat a
kegyelem ruhájáért és a legnagyobbat a fölötte bővelkedő aján-
dékért. Az elsőben a szív megnyílik, a másodikban kitárul s a
harmadikban kiömlik Jeremiás eme szavai szerint: „Öntsd ki víz
gyanánt szívedet!” (Jer. sir. 2, 19.)

8. Istenben való gyönyörködésünk is háromféleképp nyilatko-
zik meg. Először úgy találjuk benne kedvünket, hogy Ő tetszik
nekünk. Másodsor az okoz örömet, hogy mi tetszünk Neki s
harmadszor az, hogy e gyönyörködésben mások is résztvesznek.³
Bár nagy az első is, de nagyobb már a második, s a legnagyobb
a harmadik. Az első ingyenes, a második köteles szeretet, a har-
madik pedig mind a kettő összekapcsolódása.⁴ Az elsőben a világ
feszítődik meg az ember számára, a másodikban az ember a vi-
lágnak (Gal. 6. 14.), a harmadikban az ember a világért: min-
denkiért, hogy mindenki tessen Istennek. — Ez a tökéletes sze-
retet állapota; ennek elérése előtt senki se mondhatja magát tö-
kéletesnek. Akkor éri ezt el a lélek, ha a szív nemcsak akar —
mindig. — hanem a leghesebb vágya az, hogy meghaljon em-
bertársai üdvéért Szt. Pál szavai szerint: „Én pedig igen örömet
áldozok és azonfölül magamat is feláldozom a ti lelkeitekért.”
(II. Kor. 12, 15.). Felebarátainkat ily tökéletesen azonban nem

³ „Iparkodjatok mindinkább, hogy mindig jobban tessenek Ő nektek! Mennyire találjátok kedveteket Abban, aki sohasem tetszhetik eléggé? Semmi más módon nem gyönyörködhetik bennetek, mintha ti is kedvelitek Őt.” Kissé tovább kimutatja, hogy a szeretet nem egyénieskedik, hanem a közösség javának örvend, azaz akkor, amikor mások is részesülnek Isten jótéteményeiben. (Gilbert apát: 19. beszéd az Én. Én.-ről 2, 4. sz.)

⁴ „Tudjuk azt, hogy az igazi szeretet vagy csak ingyenes, vagy csak köteles, vagy pedig e kettő összetétele, vagyis részben köteles, részben ingyenes. Az ingyenes szeretet az, amikor valakinek semmi haszna sincs abból, hogy szeret és mégis szeret. A köteles szeretet pedig az, ha a kapott ingyenes jótéteményekért szeretettel fizet. E kettőből összetett pedig azé, aki ingyen is kapott jótéteményeket és ingyen is szeret.” (Szt. Viktorról nev. Richárd: A Szentháromságról. V. 16. fej.)

„Ami a szeretet lényegét illeti, mindenkiben ugyanaz. (I. m. 23. fej.)

Szt. Bonaventúra e Szerzőre és e felosztásra támaszkodva „Vajjon a harmadik isteni Személy a szeretet által származott-e?” tétel tárgyalásánál teszi az egyik (4.) ellenvetést és oldja meg igenlőleg a Véglövetkeztetés 4. pontjában. (I. Sent. d X. q. 3.)

szerethejük, hacsak előbb tökéletesen nem szeretjük Istent, Akiért szeretjük őket is, akik csak az Istenért szeretetreméltók.⁵

4. §. Az istenszeretet hat fokáról.

9. Azért, hogy észre vehessük az Isten szeretetében való előhaladásunkat, tudnunk kell, hogy ennek hat foka van, amelyen lassanként és sorrendben haladva, tökéletessé lesz bennünk.

Az első az édesség. Az ember megtanulja ízlelni, hogy mily édes az Úr! (Zs. 33, 9.) Ezt akkor ízleljük meg, amikor a szent elmélkedésekben Vele foglalkozunk és megnyugszunk. **Benne a Zsoltáros szavai szerint: az ember gondolata is ünnepnapot szereznek neked. (Zs. 75, 11.).** Akkor, amikor az Isten szeretetéről elmélkedve édesség ömlik el a szívben.

A második fok a mohó vágy. A lélek kezd hozzászokni az édességhez s oly nagy éhség keletkezik benne, hogy semmi se elégítheti ki, hacsak nem bírja tökéletesen azt, akit szeret. Mivel azonban a jelen életben erre képtelen, mert az messze — távol van; folyton magánkívül van és jár az elragadtatási szeretet miatt Jóh szavait sóhajtozva: „fölfüggesztést óhajt lelkem és halált az én csontjaim“, mivel „amint kívánczik a szarvas a vízforráshoz úgy kívánczik lelkem tehozád, Isten!“ (Jób 7, 15 és Zs. 41 2.)

10. A harmadik fok a megelégültség, amely a mohó vágyból ered. Mivel a lélek Istent a leghevesebben kívánja, és a magasba emelkedik, minden ami lent van, untatja. Így mintegy megelégítette szerelmesén kívül semmi sem üdíti föl. Amint az, aki jólakot, ha még tovább eszik, inkább megutálja az ételt, mintsem felüdülne általa: így van a lélek is, így utálja meg a szeretet e fokán az összes földi dolgokat.

A negyedik fok a megrészegülés, amely a megelégítettségből származik. A részegség abban áll, hogy a lélek nemcsak hogy vigasztalást nem kíván, hanem e helyett a szenvedést keresi s azokban gyönyörködik és Annak szerelméből, akit szeret, — az

⁵ „Csakis az Istenért lehet felebarátainkat tökéletesen szeretni. Különben ki szerethetné embertársát önzetlenül, ha nem Istenben? Azonban az Istenben nem szeretheti, ha előbb nem szereti Istent. Következésképp előbb Istent kell szeretni, hogy az Istenben szerethesse...“ vagyis tökéletesen. (Szt. Bernát: Az Isten szeretetéről. 8. fej. 25. sz.)

Ugyane kérdésről bőven tárgyal Szt. Bonaventúra is: III. Sent. d. 27. a. 2. q. 3-4.-ben.

Apostolhoz hasonlóan — a büntetésekben, gyalázatokban és ostromozásokban leli kedvét. Ezért — mint a részeg — meztelenné teszi magát és fájdalom nélkül viseli a sebeket.

11. Az ötödik fok a biztosság, amely a részegség szülötte. Ebből kifolyólag úgy érzi a lélek, hogy annyira szereti az Istent, hogy Érette minden kárt és gyalázatot elviselne. A félelem eltűnik és az isteni segítségben való oly erős bizalom kél benne, hogy úgy véli, hogy semmi se választhatja el Istentől. E fokon volt az Apostol, amikor mondotta: „Ki szakít el tehát minket Krisztus szeretetétől?... Mert bizonyos vagyok, hogy sem halál, sem élet el nem szakíthat minket az Isten szeretetétől, mely a mi Urunk Jézus Krisztusban vagyon.” (Róm. 8, 38 39.)

A hatodik fok az igazi és teljes csend. Ez állapotban oly nyugalom tölti el a lelket, hogy — mintegy Noé bárkájában helyezve, ahol semmi se zavarhatja meg nyugalmát — csendben és álomban van. Mi boríthatná föl a lelket akkor, amikor a szenvedély tüze kialudt és a félelem éle megtompult?! Az ily lélekben teljes béke honol s ez az utolsó állapot: a nyugalom; és itt megpihen az igaz Salamon, mivel: „békében vagyon az ő lakhelye,” s ezért nagyon helyesen jelképezi e fokokat a Salamon trónjához vezető hat lépcső.⁶ — Azért mondja a Szentlélek az Én. Én.-ben: „lépcsőjét bársonyból, közét szeretettel ékesítette föl,” (Én. 3, 10) mert szereteten kívül mással lehetetlen e békét elnyerni. Ezt pedig megszerezvén, könnyűszerrel képes mindenféle tökéletességi cselekedetre: akár tennie kell valamit, akár szenvednie, akár élnie, akár meghalnia. — Törekedjünk tehát, hogy a szeretetben előre haladjunk, mivel ennek tökéletesülése minden jónak tökéletességét magával hozza. Ezt engedje nekünk Az, aki örökkön örökké él. Amen.

5. §. Összefoglalás.

12. Hogy a már előbb — első fejezetben — elsorolt megkülönböztetések kéznél legyenek, jegyezd meg, hogy aki a tökéletességet el akarja érni, szomorítsa meg lelkiismeretét, rázza föl

⁶ III. Kir. 10, 18.; Paralip. 9, 17.

Ugyanezt fölemlíti az Itinerarium mentis in Deum c. értekezésében is Szt. Bonaventúra: „Ehhez hasonlóan hat lépcsője volt Salamon trónjának” — t. i. a léleknek Istenhez való útjában is hat fokot különböztet meg.

és tegye helyessé. Vetítse továbbá előre értelme fényét, árássza szét és fordítsa vissza. Végül gyűjtse össze, lobbantsa lángra és emelje magasra — az elmélkedés által — a bölcsesség tűzecskejét.

Az imádság által: sirassa meg nyomorúságát, bánkódva a kár, szégyenkezve a gyalázat, és félve a veszedelem miatt. Kérlelje meg továbbá a jóságot, heves kívánsággal a Szentlélek, erős bizalommal a keresztfeszített Krisztus és pártfogói, a Szentek által. Mutassa be végül hódolatát: tiszteletet, jóakaratot és tetszést, hogy az Istent illetőleg — mint nagyobb tétel — megelőzze az isteni jóság csodálata, a lélek részéről kövesse ezt a megfontolás, vagyis tegye magáévá; s ez lesz a hódolat teljes bemutatása, vége. Aki így keltegeti magát folytonosan és figyelmesen, az — említett hat fok szerint — tökéletesedik a szeretetben és eljut a teljes nyugalomhoz, ahol nagy békesség honol és a végső megnyugvás. Ezt adta az Úr az Apostoloknak. Jegyezd meg tehát, hogy az Apostol minden köszöntésében kegyelmet és békét kíván: kegyelmet, mint előbbrevalót, békét, mint teljességet. Timóteushoz írt levelében hozzátalolja még az irgalmasságot is, amely mind a kettőnek az alapelve.

(Vége következik.)

Fr. Vilmos.

---

⁷ Róm. 1, 7.; I. Kor. 1, 3.; II. Kor. 1, 2; és I. Tim. 1, 2; II. Tim. 1, 2

A fogalomképzés elmélete.

(Második, befejező közlemény.)

V.

A cselekvő értelem elvonatkozó működésének másik mozzanata a képzetek megvilágítása. A megvilágítás kérdését, — az u. n. illuminatio-elméletet — a skolasztikusok hittel párosult nagy leleményességgel építették ki. Az ember magasabbrendű képességét a közvélemény mindenkor világossághoz hasonlította. Világosságnak — szorosabb értelemben — azt nevezzük, ami látószervünk számára fölfoghatóvá teszi a tárgyakat. Tágabb értelemben azonban világosságnak mondjuk mindazt, ami valamit megnyilvánít s ily módon világosságnak nevezhetjük az értelmi képességet is, melv által megismerünk. A zseniális elmére ma is azt mondjuk, hogy „lumen“. Az értelmi világosságot tehát így határozhatjuk meg: az értelmi világosság az a tehetség, mely az értelembe és a képzetbe világít s azt, ami előbb lehetőségben volt a megértésre, tényleg érthetővé teszi: quod resplendendo in intellectu et phantasma, facit hoc — prius solum in potentia intelligibile — actu intelligibile. E szellemi világosság szükségessége kitűnik mind a látás és a megértés közti hasonlóságból, mind abból a tényből, hogy a tárgyak önmaguktól nem érthetők meg ténylegesen, viszont az értelem önmagában sem képes megérteni, mert csak lehetőségben van a megértésre. Dolgozatom elején azt mondtam, hogy a skolasztikus ismeret-elmélet számol mind a három tényezővel: az érzékekkel, az értelemmel s Istennel. Az érzékek és az értelem szerepét már láttuk, Istent az illuminatio-elméletben kapcsoljuk elméletünkbe.

Eljárásunkat a következő megfontolások vezérik.

a). Rendkívül fontos, hogy értelmi ismeretünk bizonyosságát biztos alapokra fektessük. Szt. Ágoston foglalkozott a keresztény bölcselők közül először e kérdéssel behatóbban. Szerinte az értelem Istent ismeri meg először s az isteni Értelembe látja az igazságokat. Ezen fölfogás azonban helytelen. Ugyanis Isten látása és ismerete képezi örök boldogságunkat s ha Szt. Ágostonnak igaza volna, minden ember a legteljesebb boldogságot él-

vezné. Márpedig ez nincs így. Továbbá Istenben minden a legnagyobb egységben van: Isten maga az Egység s mindaz, aki Istent megismeri osztatlanul, a maga teljes egységében ismeri meg. Honnét van mégis, hogy a gondolkodás történetében a legkülönbözőbb fölfogásokat találjuk az Isten mibenlétéről, természetéről? Ha Istent mindenki látná, ez nem fordulhatna elő. S végül minden tévedés ki volna zárva, mert mindenki Istenben, az örök Igazságban szemlélné az igazságokat. Márpedig szomorúan tapasztaljuk, hogy tévedünk, mindegyikünknek más és más a véleménye: *quot capita tot sententiae*.

b). Ismereteink bizonyosságát Szt. Tamás építette biztos talajra s jelölte ki szabatosan Isten szerepét ismeretelméletünkben. Szerinte értelmünk nem Isten közvetlen látása által ismeri meg az igazságokat, hanem csak részesedik az isteni értelemben s ez a tény szavatol ismereteink bizonyosságáért. Az emberi értelem „*participata similitudo*“-ja az isteni értelemnek. Tanítását a következőkép fejt ki: Isten maga a lét (*ens per essentiam*). Amint az, ami tüzes, nem maga a tűz, csak a tűzből való részesedés folytán tüzes, hasonlóképen az, ami létezik, nem maga a lét, csak a létből való részesedés folytán létezik. Ami igaz a létről, igaz annak tartalmáról is. Ha tehát Isten maga az Értelem, — ezt elmondhatjuk róla, mert Ő föltétlen Egység, Benne nincs helye a valós különböztetésnek — akkor az emberi értelem az isteni Értelemből való részesedés következtében ért meg valamit s ezért az emberi lélek értelmiségét az isteni Értelemből származtatjuk (S. th. q. 3. a. 4.).

c). Szt. Tamás tanítását más meg gondolás is alátámasztja. Minden, ami létezik, él és ért, nem más, mint Isten hasonlatossága. Éspedig oly értelemben, hogy minden dolog az isteni eszméknek, az ősi mintáknak kivételése s anyagba öltözése: minden testet öltött gondolat, ige. Minden „*esse, vivere, intelligere participatum*“, tulajdonképen a föltétlen Létben, a föltétlen Életben s a föltétlen Értelemben való részesedés s annak hasonlatossága. Az emberi értelem is tehát nemcsak részes értelem (*intelligere participatum*), hanem hasonlatossága is az isteni Értelemnek (*participata similitudo intellectus divini*).

Ez az „*intelligere participatum*“ s a „*participata similitudo*“ jelleg teszi képessé értelmünket az igazság megismerésére. Más szóval: Isten úgy, — jobban mondva arra teremtette az emberi értelmet, hogy az igazságot megismerhesse (Kleutgen).

d). Végül vezérfonálul szolgál a gondviselés ténye is. Isten nem „ölbetett kezekkel“ nézi a világ folyását, mint azt a racionalisták tanítják. A kereszténység a gondviselésbe vetett hit jegyében él. Ne csodálkozzunk tehát azon, hogy e hitnek a bölcséletben is helyet adott. A keresztény bölcsélet a hitből is nyeri igazságának alapját s mint „ancilla theologiae“ részesedik abban a gloriolában, mely a kinvitatkoztatáson épült teológiát övezi. A keresztény tanítás szerint Isten a teremtés után is együtt működik világával, fönntartja és kormányozza azt. A teremtett világ azonban nemcsak Isten mindenhatóságának a műve, hanem az isteni Értelemé is, mert Isten egy. Ez igaz a gondviselésre is. A gondviselés ténye is nemcsak mindenhatóságának, hanem az isteni Értelemnek is állandó közreműködése a világgal, különösképen a szellemi, az értelmi világgal.

Az isteni és az emberi értelem közti kapcsolat szemlélete-sebbé tételére vesszük használatba a világosságról való hasonlatot. Hasonlatunk szerint az isteni Értelem az értelmi világ Napja s amint a természetes Nap világító hatása által szereznek érzékeink a külvilágról benyomásokat, hasonlóképen a teremtett értelem is, az isteni Értelem sugártengeréből részülkapott világosság által ismeri meg a dolgokat; vagy fogalomképző tevékenységünkben: az isteni Értelemről belénk sugárzó világosság által fogjuk föl a képzetben szunnyadó értelmi ismeret-képet. Ezen hasonlat alkalmazásánál azonban látszólagos nehézségekbe ütközünk. Fölmerül ugyanis a gondolat, — amint az újabb korban föl is merült — hogy ez tulajdonképen nem más, mint az a tan. hogy t. i. Isten közvetlen megvilágosításában („unmittelbares Contact“; Gratri—Pfähler: Logik I. B. 30. old. sk. Regensburg. 1895.) ismerjük meg a dolgokat, azaz Isten közvetlenül löveli belénk világosságát. Így tehát mégis igaza van Szt. Ágostonnak, mikor azt mondja, hogy Istent ismerjük meg először s csak általa a többi valókai. Csak igaz a szó szoros értelmében e mondása: si ambo viderimus, id verum esse dico, ubi quaeso, viderimus? non ego in te, nec tu in me, sed ambo in ea, quae supra nos est, incommutabili veritate Kétségtelen, hogy hasonlatunk, mint általában minden hasonlat, sántikál. Ezt már Szt. Tamás is bevalija: az értelmi világosság ép oly fontos a megértéshez, mint a fény a látáshoz, de nem ugyanazon értelemben (S. th. q. 79 a. 3. ad. 2.). De mindjárt eloszlik nehézségünk, ha az értelmi világosságot magával az értelemmel azonosítjuk. Nem az értelemről különböző világosság által, hanem magával az értelemmel ismerjük meg a dolgokat. Így ellenben azonos a cselekvő értelemmel, mert annak sajátja, hogy min-

dent érthetővé tesz. A cselekvő értelem az az örökségül kapott szikra, melynek világánál elvonatkoztatjuk a képzetből az értelmi ismeret képet. Lynkeusz állította a földön, a cselekvő értelem pedig azt lát a képzet anyagi vonásain s észreveszi a szellemi tartalmát. Egyébként álljanak itt Szt. Tamásnak a szavai: „Mindent Istenben látunk s mindent az isteni fény világa mellett ítélünk, amennyiben az Ő fényében való részesedés által ismerünk és ítélünk. Mert értelmünk természetes fénye nem más, mint részesedés az isteni fényben. . . s amint az érzéki látáshoz nem szükséges, hogy a nap állagát lássuk, úgy az értelmi látáshoz is fölösleges Isten lényegének látása.“¹ Ezek után azt mondhatná valaki, hogy ha e meghatározás ki is zárja az isteni Lényegben való közvetlen megismerést, nem zárja ki azt, hogy ne értelmünkkel ismerjük meg először s értelmünkön át a dolgokat. Ez ellenvetés első részét a tapasztalat cafolja meg. Ugyanis értelmünket csak tevékenységében ismerjük meg, azaz értelmünk önismerete csak másodfázisú ismeret (intentio secunda), mert ügyítünk (reflexio) tevékenységeire. Második része pedig nem más, mint innatizmus, melyet értelmünk tabula rasa-volta kétségtelenül kizár.

Hogyan ismerjük meg tehát az igazságot? Ennek alapja az, hogy a föltétlen igazság lelkünkbe sugárzó fénye által ismerünk meg mindent s így értelmünk az örök Igazság lenyomata, impressio veritatis aeternae. Ezzel magyarázhatjuk meg Szt. Ágoston fönn idézett mondását. Értelmünk ugyanis, mint az Igazság lenyomata, magában hordja azon elveket, melyek szerint az igazságok az isteni Értelemben léteznek s ezen elvek (azonosság, ellentmondás, középkihárásának elve) teszi számunkra lehetővé az igazság megismerését.

A részülkapott fény, mely által a dolgokat megismerjük nem más, mint a cselekvő értelem. A cselekvő értelem sajátága, hogy mindent érthetővé tesz. A képzetbe megvilágítja azt, ami a képzetben értelmi, az ismeret-képet. A cselekvő értelem mutatja meg értelmünknek az igazságot. Méltán helyezte a skolasztika a dolgok

¹ S. th. q. 12. a. 11. ad 3. — „Omnia dicimur in Deo videre et secundum ipsum de omnibus iudicare, in quantum per participationem sui luminis omnia cognoscimus et diiudicamus. Nam et ipsum lumen naturale rationis participatio quaedam est divini luminis, sicut etiam omnia sensibilia dicimur videre et iudicare in sole, i. e. per lumen solis. . . Ergo ad videndum aliquid sensibilliter, non est necesse quod videatur substantia solis, ita ad videndum aliquid intelligibiliter non est necessarium quod videatur essentia Dei.“

igazságát az ismeret és a dolgok egybevágóságába; veritas est adaequatio intellectus et rei. Ebben az a meggyőződés vezérelte, hogy a cselekvő értelem, mint az isteni értelem sugara lelkünkben s mint az örök igazság lenyomata, képes az igazság ismeretére jutni. Erről énekel a zsoltáros: quis ostendit nobis „bona“? Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Az Istenség pecsétje ragyog a lelkünkön s ez teszi a cselekvő értelmet mindenhatóvá s ez teszi képessé az igazságok fölfedezésére. Erről az isteni fény-sugárról énekel a költő:

Wär'nicht das Auge sonnenhaft,
Die Sonne könnt es nie erblicken:
Läg' nicht in uns des Gottes eig' ne Kraft,
Wie könnt uns Göttliches entzücken? (Goethe)

„Gottes eigene Kraft“ a cselekvő értelem s a „Göttliches“ az ami a dolgokban isteni: az igazság.

Ha már egyszer a hit világában mozgunk, tekintsünk bele a Szentírásba, mit mond az értelmi fény eredetéről? Ján. I. fej. -ben ezt olvassuk: „Kezdetben vala az Ige és az Ige Istennél volt és Isten volt az Ige. Ez volt kezdetben Istennél. Mindenek Ő általa lettek és nála nélkül semmi sem lett, ami lett. Őbenne élet volt és az élet volt az emberek világossága... Az igazi világosság volt, mely megvilágít minden világra jövő embert“. Az örök Ige, „az Atya lényegének képe“, tehát az isteni Értelem, maga a második isteni személy. S ha szabad sensus accommodatus-ban Szt. Pál szavait használunk: „Krisztus értelme van bennetek“, akkor a cselekvő értelem az örök Igének képmása s mint ilyen, képes a dolgok igényének, eszméjének vagyis igazságának földerítésére. Hasonló értelmet adhatunk a zsoltáros szavainak is: et in lumine tuo videbimus lumen: a cselekvő értelem világossága által látjuk meg a képzetben azt, ami azokban szintén világosság: az értelmi ismeret-képet.

Fogalomképzési elméletünkben tehát a cselekvő értelem megvilágító képessége a képzetekre irányul. Ez a megvilágítás nem más, mint befolyás (influxus) a képzetre, vagyis az elvonatkozás tevékenysége. Itt fölmerül a kérdés: mily szerepet tölt be a képzet az illumináció folytán fogalmaink keletkezésében. Kétféle szerepe lehet: főoksági (causa principalis) vagy alkalmi-oksági (causa occasionalis) vagy eszköz-oksági (causa instrumentalis). Főok nem lehet, mert általános elv, hogy érzéki és anyagi képzetnek, nem lehet értelmi és anyagtalan okozata. Alkalom sem le-

het, mert különben a lélek maga idézné elő alkalomadtán az értelmi ismeret-képet. Egyébként az innatizmus tévedése is fenyeget, mert ha a képzet csak alkalom, szükségszerűen létezniök kell az értelemben velünkszületett eszméknek, melyek azán alkalmasint válnak csak tényleges ismeretűvé. Ha sem főök, sem alkalom nem lehet, nem marad más hátra, minthogy eszköz-ök, azaz eszközi és másodrendű szerepet tölts be (*agens instrumentale et secundarium*). A cselekvő értelemnek pedig elvi és elsőrangú szerepe van (*agens principale et primarium*). Világos tehát — mondja Szt. Tamás — hogy a cselekvő értelem a főcselekvő, mert a befogadó értelemben kialakítja a dolgok hasonmásait, a képzetek pedig, melyeket a külső dolgokról nyerünk eszközei mintegy a cselekvő értelemnek (*Quodl. p. 8. a. 3.*). Minden eszköznek az a sajátossága, hogy föllemelik s hogy befogadja a főök befolyásait, hatásait. A képzetet is tehát mint eszköz-ököt, a cselekvő értelem föllemeli s hatásait közli vele, vagy hasonlatunkkal szólva: megvilágítja a képzetet.

VI.

A megvilágító tevékenység kifejtése után határozzuk meg szabatosabban az elvonatkozást. Szt. Tamás meghatározása szerint az elvonás az a működés, mely által a dolgokat valós létüktől eltérő módon, az egyedeket jellemző esetleges sajátosságok nélkül ismerjük meg. Meghatározásának megmagyarázására fölveti magának az ellenvetést: Úgy látszik, hogy értelmünk nem a képzettől való elvonatkozás útján ismeri meg az érzékelhető és anyagi dolgokat. Mert, ha értelmünk másképp ismeri meg a dolgokat, mint ahogy valóban (*realiter*) léteznek, ismeretünk hamis. Nincs ugyanis valóban elvonatkozva az alak a dolgoktól, melyeknek képe a képzet. Tehát hamis az oly ismeret, melyet az értelmi ismeret-képnek képzettől való elvonatkoztatása által kapunk a dolgokról. Ez ellenvetésre különböztetéssel felel. Különbség van — mondja — azon elvonatkozás között, mely szerint: úgy vonatkozunk el valamitől, hogy azt is figyelembe vesszük, amitől elvonatkozunk s azt is, amit elvonatkoztatunk és azon elvonatkozás között, mely szerint csak azt vesszük figyelembe, amit elvonatkoztatunk s elmellőzzük azt, amitől elvonatkozunk. Az első inkább elválasztás, míg az utóbbi a tulajdonképeni elvonatkozás (*abstractio*). Ez első esetben kétségelenül helytelen lenne eljárás-

sunk, mi ellenben az utóbbi értelemben beszélünk az elvonatkozásról (S. th. q. 8. a. 1. ad 1.).

Az elvonatkozás szükségessége fogalomalkotó tevékenységünkben az emberi ismerő képesség gyarlóságának a következménye. Nemcsak értelmi ismereteinket szerezzük elvonatkoztatás útján, hanem az érzéket is. Az érzékekben természetesen egészen más-ként folyik le ez a tevékenység. Az érzékek a tárgyaknak csak minőségeit (qualitates) fogják föl; minden érzékszerv azt a minőséget, amelyik természetének megfelel; a többieket nem érinti. Ezért fogja fel például a látás csak a színeket s nem a hangokat, szagot stb.; hasznlóképen ezért fogja föl a fül csak a hangokat a színek, íz, szag stb. nélkül. A külső érzékek továbbá nem egymagukban fogják fel az ismerettárgyakat, hanem egész környezetükkel, vagyis mindazon tárgyakkal együtt, melyek vele együtt a tér és idő kereteiben megjelennek. Az ismerettárgyat környezetéből a képzelet választja ki. S mi más ez, mint elvonatkozás? Az értelem szintén azt ragadja meg a dolgokban, ami természetének megfelel: azt, ami azokban szellemi és általános: a lényegét. Ép ezért elmellőzi a tárgyakban mindazt, ami azokon jelenség, változás és esetlegesség s megragadja azt, ami örök, változatlan és szükségszerű. Így pl. amikor a fát megismeri, elvonatkozik mindattól, ami azon szín, szag, íz konkrétum stb. s csak a minden fában közös szellemi tartalmat ragadja meg, mely valamennyi sajátosságának az elve: a lényegét.

A lényegét kétféleképen foghatjuk föl: egyrészt mint a dolgoknak a meghatározó elvét, másrészt mint a dolgoktól különböző eszmét. Az utóbbi azonban helytelen platói elvonás. Szerintünk a lényeg nem a dologon kívül létezik, hanem a dologban s a dolog létezésének meghatározó elve. Kétségtelen, hogy tökéletesebb volna ismeretünk, ha magát az eszmét láthatnók, de ismereteink igazságából cseppet se von le az a körülmény, hogy elvonatkozás útján alkotjuk fogalmainkat, hanem csak azt jelenti, hogy fogalmaink gyarlók, homályosak, vagyis hogy nem teljeseek. Amint a gyümölcsön nézhetjük a színt, a szagot, szóval a külalakot, — mondja Szt. Tamás — a nélkül, hogy magára a gyümölcsre figyelnénk; vagy megfordítva: nézhetjük magát a gyümölcsöt, a színt, szag, vagyis a külalak tekintetbevétele nélkül, épúgy nézhetjük a dolgokat is a maguk mivoltában, lényegében, az érzéki sajátosságok elmellőzésével s megfordítva, a nélkül azonban, hogy ezáltal ismeretünk igazságában bármily csorba esnék. Az értelmi ismeret-kép elvonatkozta-

tása a képzettől nem más tehát, mint az értelmi-ismeretkép szemlélése a képzet érzéki és egyedi sajátosságának elhanyagolásával, a nélkül azonban — s ezt hangsúlyozom — hogy azokat tagadnók: *abstrahensium non est mendatium* (S. th I. q. 85. a. 1.).

Az elvonatkozásnak három foka van. Először elvonatkozunk az egyedi mozzanatoktól, de még nem a testi tulajdonságoktól, minők: kemény, hideg, sűrű (ezzel kapjuk a fizika tárgyát, úgy amint Arisztotelesz értette); azután eltekintünk ezektől is és csak azt tartjuk meg, ami minden testet alapvetőleg jellemez: nagyság, kiterjedés, alak (ez a geometria tárgya); végül ezektől is elvonatkozunk és megmarad, ami már nem testi meghatározottság, a lét, egység, magánvalóság, képesség stb. (ez a metafizika tárgya.) (U. o.) E fokozatok azonban nem jelentik azt, hogy megismerésünk e három fokon halad az általános fogalomig. Sőt ellenkezőleg, ép általános fogalmaink révén visszatérő úton (reflexe) ismerjük meg az egyedi dolgokat.

Itt felkínálkozik azon kérdés tárgyalása, hogy milyenek első fogalmaink, mit tüntet fel a cselekvő értelem először és közvetlenül, az általánost-e, vagy az egyest; vagy ami a kérdéssel azonos: mi az értelmi ismeret elsődleges tárgya. A vélemények három nagy táborra oszlanak. Az egyik tábor, Szent Tamással az élén, az általánost tanítja közvetlen és első ismeretnek, a másik tábor pedig Duns Scotus-sal az egyedét. A kettő között foglal állást Suarez.

1. Az első tábor, amely szerint az első ismereteink csak általánosak, a következő szempontok vezették:

a). Az értelem tárgya önmagában (*obiectum per se*) az, amit az értelem egyenest (*directe*) ismer meg, vagyis, amit közvetlenül a fogalmak által fölfog. Ilyen azonban csak az általános lehet, nem az egyed, mert a belső tapasztalás (*experientia interna*) tanúsága szerint, fogalmaink a dolgok lényeges vonásait tükrözik vissza, menten minden egyedi sajátástól. Első ismereteink tehát általánosak: *intellectus cognoscit per se universalia*.

b). Továbbá az értelem lényegesen különbözik az érzékektől. Az érzékek tárgya önmagában az egyed s következésképpen az értelem tárgya — minthogy az értelem magasabb fokú képesség s így magasabb szemszögből nézi is tárgyat — önmagában az általános. Nem hiába hangoztatta Arisztotelesz, hogy az értelem az általános, az érzékek pedig az egyed számára léteznek: *intellectus est universalium, sensus est singularium* (I. Anal. Poster. c. 14. 20, 24; II. De anima, text. 60. c. 5; I. Metaph. c. 1.).

c). Szt. Ágoston más okoskodása teljesen logikus folyamánya a tomista any. Elméletnek s az egyedesítő elvről szóló tannak. „Az anyagi dolgokban értelmünk az egyedet egyenest és először megismerni nem képes. Alapja ennek az, hogy az anyagi dolgok egyedesítő elve az egyedítő anyag; értelmünk pedig az értelmi ismeret-képnek ezen anyagtól való elvonatkoztatása által ért; márpedig az, amit az egyedítő anyagtól elvonatkoztatunk: az általános. Innen van, hogy értelmünk egyenest csak az általánost ismeri meg; az egyedet pedig csak közvetve, a dolgokra visszatérő úton ismerheti meg. Mert, ha az értelmi képet el is vonatkoztatta, azok által csak a képzetekhez való fordulás által érhet meg ténylegesen, melyekben az értelmi képeket megismeri.“²

d). Szt. Bonaventúra az ember kettős természetére támaszkodik. Hogy az értelem nem ismeri meg az egyedet önmagában az nemcsak az értelem anyagtalanságából, hanem az ember érzéki-szellemi természetéből is következik. A lélek ugyanis szoros kapcsolatban van a testtel s ismeretszerző tevékenységében teljesen tőle függ, mert az érzékek révén lép érintkezésbe a külvilággal, ahonnan ismerettárgyait veszi; az érzéki ismeretközeg az értelem és a külvilág között. Mivel pedig a külvilág egyes tárgyait csak az érzékek közvetítésével ismerjük meg s fogalomképzésünk módja az érzéki-egyedi sajátságoktól való elvonatkozás, az emberi értelem csak az általánost ismeri meg. Az egyedet csak visszatérő úton. Egyenest csak az intellectus speratus, az anyagi értelem alkothat fogalmat s az isteni Értelem bí: fogalmat az egyedről.

2. Szt. Tamással és Szt. Bonaventúrával szemben áll Duns Scotus táborá. A leghatározottabban veti el azt a nézetet, mely szerint első és közvetlen fogalmaink csak az általánosokról lehetnek. Szerinte az egyedi az első és általános ismeret.

a). Az értelem előbb ismeri meg az egyest, mint az általánost, mert lehetetlen, hogy az értelem elvonatkoztassa valamitől az általános ismeret alapjául szolgáló képet, mielőtt azt, amitől

² S. th. I. q. 86 a. 1. — „Singulari in rebus materialibus intellectus noster directe et primo cognoscere non potest. Cuius ratio est, quia principium singularium in rebus materialibus est materia individualis; intellectus autem noster, . . . intelligit abstrahendo speciem intelligibilem ab huiusmodi materia; quod autem a materia individuali abstrahitur, est universale. Unde intellectus noster non est cognoscitivus nisi universalium; indirecte autem et quasi per quamdam reflexionem potest cognoscere singulare. Quia . . . etiam postquam species intelligibiles abstraxerit, non potest secundum eas actu intelligere, nisi convertendo ad phantasmata, in quibus species intelligit“.

elvonatkozik, megismerné (De rerum principio: n. 44. 520 sk.)

b). Minthogy az általános, mint ilyen, nincs meg a dolgokban, hanem csak a léleknek bizonyos elvonatkozó tevékenysége által jön létre (eius rationis), szükséges, hogy az értelem előbb érintse az egyedet, melyből mint valami anyagból tevékenysége által általános fogalmat alkot, s azután fölfogja (U. o. n. 44. 520 sk.).

c). Az, ami az alsóbbfokú ismerő képességben vagyis az érzékekben tökéletesség, megvan a magasabbfokú ismerőképességben is, az értelemben. Márpedig az egyedek közvetlen ismerete, mely az érzékeknek megfelel, tökéletesség; tehát az egyedeket a z értelmünk közvetlenül ismeri meg (De anima q. 12. n. 2).

d). Az értelmi ismeret sajátos indítéka (proprium motivum) az egyedi képzet; mivel pedig az, ami az értelem indítéka, tárgy is egyúttal: értelmünk az egyedet ismeri meg először (U. o.).

e). Nem szabatos továbbá Szt. Tamásnak az egyediesítő elvből vont következtetése. Szt. Tamás szerint azért ismerjük meg az általánost, mert az értelem elvonatkozik az egyedítő anyagtól, nem maradt más, mint az általános. Az anyagtól pedig azért vonatkozik el, mert az anyag nem felel meg az anyagtalan értelemnek. Ám Szt. Tamás nem veszi észre, hogy az a specifikus anyag, mely az általánoshoz járult, az általános anyagnak „mi“-ségéből (quidditas) való s így önmagában is megismerhető. Az érthetőség tehát nem ellenkezik az anyag egyediségével sem (U. o. n. 3).

f). Hogy miért harcol Scotus az egyedi ismeret elsőbbségéért, metafizikai alapvetéséből könnyen megérthetjük. Scotus metafizikájának jellegzetes sajátága, hogy bölcselétének egész területén érvényesíti a formasokaság elvét (pluralitas formarum). Szerinte a mindenség alomja az önmagában is létező materia primo prima: s mivel önmagában nem létezhetik forma nélkül, természetesen megvan a maga formája: az anyagiság (materialitas). Az őanyag második változata a materia secundo prima, az egyedek anyaga. S a materia tertio prima, az esetleges változások anyaga, minő pl. a horzsolás folytán történt fojtonossági hiányt pólló anyag. Tehát Scotusnál az anyagnak megvan a maga formája s ezért az értelmi ismeret tárgyát képezheti. Mikor tehát a cselekvő értelem a képzethez fordul, a képzet-nyujtotta anyagi vonások mögött talál magának megfelelő tartalmat az anyagban is: az anyagiságot. Következőleg, ha az anyagi vonások egyediek, megismerheti az egyedet is, épúgy, mint a dolog lényegét alkotó formát: non potest intelligere universale, nisi simul intelligit singulare.

Scotus eddig fölhozott érvei negatív jellegűek. Lássunk röviden néhány pozitív motívumot is, melyekkel tanát igazolja s alátámasztja

a). Az egyed számunkra önmagában is megérthető, mert csak azt érthetjük meg, ami lét (intelligibilitas sequitur entitatem); ami pedig magában nem csökkenti a létséget, nem csökkenti annak érthetőségét sem. Márpedig az egyed önmagában nem csökkenti a létséget, sőt tökéletes lét; tehát az egyed megismerhető önmagában.

b) Az egyed megérthetjük a jelen életben. Amint a következőket (conclusio) szillogizmusokkal, épúgy az elveket indukció útján ismerjük meg. De az indukció nem más, mint haladás egyesről az általánosra; mivel pedig az indukció értelmi tevékenység, az egyedeket önmagában is megismerhetjük. Az értelem azonban nem ismerheti meg az egyed sajátágaiban, mert az egyedítő ilyenséget, valamint a lényegét sem ismerjük meg tökéletesen s ép ezért csak esetleges sajátságokból különböztetjük meg az egyed (n. 6.).

c). Végül nem tökéletlenség az egyedi ismeret, mert megfelel az isteni Értelemnek is; de nem oly tökéletesség, mely csak Istennek felel meg. Amint az érzékek tárgya az érzékelhető, hasonlóképen az értelem tárgya az érthető; ám az egyed érthető — amint fent bebizonyítottuk — tehát az értelem közvetlen egyedi ismerete ismerőképességünknek tökéletessége (Ox. I. d. 3. q. 11. n. 9.)

Megjegyzem végül, hogy Scotus ezzel egyáltalán nem akarja általános ismereteink értékét csökkenteni. Vallja Arisztotelesz-szel: scientia est universalium. Tehát elvonatkoztatott és tudományos ismereteink szerinte is általánosak, csak tagadja azok elsőségét.

3. Szt. Tamás és Duns Scotus között áll Suarez véleménye. Az értelem közvetlenül ismeri meg mind az egyed, mind az általánost. Az egyedekről is alkothat közvetlen fogalmakat, mivel minden egyed hordozója bizonyos lényeknek. Az értelem úgy ismeri meg, mint bizonyos lény hordozóját, mint egyed és mint általánost.

A kérdésnek eldöntése, hogy melyik az első és közvetlen ismeret, az egyed-e vagy az általános, nem oly könnyű. A probléma latolgatására e dolgozat keretében nem terjeszkedhetem ki, csak a végső következtetést s egyben állásfoglalásomat szögezem

le, amikor a IV. fejezetben adott anyag-elmélet alapján Duns Scotusnak adok igazat. Suarez, más metafizikai alaptól kiindulva ugyan, de végeredményben egvezik Scotussal: az egyedeket és az általánost egyszerre ismerem meg.

VII.

A cselekvő értelem működésének még egy mozzanata van hátra: a befogadó értelem megvilágítása. Ha megvilágítás alatt azt értjük, hogy a cselekvő értelem befolyást gyakorol a befogadó értelemre, akkor a cselekvő értelem az, amely meg'ermékenyíti a tényleges ismeretet tekintve ugyan üres, de képességileg telt, tehát termékeny, csiraképes, befogadó értelmet. Ez a megtermékenyítő folyamat pedig abban áll, hogy a termékenyítő (cselekvő) értelem a képzetből kifejtett értelmi képet a befogadó értelembe veri. Az értelmi kép már ment minden egyedi, érzéki vonástól, pl. a fánál az alaktól, nagyságtól, helytől stb. s csak azt emeli ki és foglalja össze, amit az illető szó megértésekor gondolunk, amit már nem lehet lerajzolni, hanem csak elgondolni. Ez az értelmi kép tudomásunkra nem jut, csak hat értelmünkre, mintegy belenyomódik — ezért species impressa — az eredetileg minden ismerettől tiszta, de az ilyen benyomásokra külön fogékonysággal rendelkező befogadó értelembe. A befogadó értelem azután elgondolja ezt az anyagi, esetleges, változó és egyedi sajátosságoktól elvonatkoztatott, a dolgok általános és változatlan lényegét nyújtó lelki képet, a dolgok értelmi ábráját, képletét: a fogalmat majd mintegy csendben kimondja magában — ezért species expressa — s ez már tudatos, nem pedig tudattalan, mint a species impressa. A fogalom azonban még nem maga az értelmi ismeret, csak eleme gondolatműveleteinknek, az ítéleteknek s a következtetéseknek, mely által ismereteink tárháza fölépül.

A lélek végre megalkotta, szellemi energiájának erős megfejtése árán létre hozta a fogalmat. Mily bonyodalmas állapotokat kellett átélnie, míg végre elérte célját: énjének új tudattartalommal való gazdagítását. Elérte vágyai vágyát, megtalálta thesaurus absconditus-át, a dolgok igazságát, jóságát, szépségét, tökéletességét összefoglaló formát: megismerte s magáévá tette. A gondolkodás első lépése, hogy a dolgokról helyes fogalmakat alkossunk. A helyes fogalmak minden érzékfölötti megismerésnek alapjai és kezdetei, a gondolkodás első nagy tettei. S ha megcso-

dáljuk a festőt, aki a természet jellemző szépségeit kiemeli, megcsodáljuk a szobrászt, ki az alakok típusos vonásait kőbe vési s ha megcsodáljuk a költőt, aki jellemeket emel ki az élet forgatagából, méltán, sőt fokozottabb mértékben illeti csodálat a gondolkodó, fogalomalakító elmét, mely a külvilág tárgyainak alakjait lelkének vásznára festi, abba belevési (Trikál). Minden fogalom remekmű, fölbecsülhetetlen értékű kincs, mert igaz, jó, szép és tökéletes; ezek pedig legnagyobb értékeink.

A fogalmak értékét még másban is kell keresnünk. A fogalom egész új világot nyit meg lelkünk számára. Minden fogalom egy más világ kulcsa, mellyel benyithatunk új világok valóságába. Igaz, hogy a konkrét, masszív, színes létet a maga egyediségében nem fogja meg; igaz, hogy elvonatkoztatott és egyetemes, de mégis föltétlen értéket képvisel, mert ép a fogalmi ismeret miatt más az értelme a világnak bennem, mint az állatban s ép e fogalmi ismeret képesít engem arra, hogy a világot meghódíthatom. Végtelen távlatokat nyit meg az értelem előtt, fölfedezi mindenben a végtelennek a nyomait, holott az állat a végesnek is csak egy-egy szeletét veszi észre. A fogalomalkotás csak az ember sajátja. Az állat még nem éri el a fokot, az angyal pedig már túlhaladta. Az állat a valóságról mit sem tud; az ember már megsejti s fogalmaival föltárhhatja s bár homályosan, de azért csak valóság az, amit tud; az angyal pedig közvetlenül látja a valóságot. S Isten? Isten actus purus, tiszta ténylegesség, maga az abszolút tényleges ismeret és tudás: Isten mindenttudó.

Gyönyörűen ívelte át Arisztotelesz, Szt. Tamás általában a skolasztikusok az anyagi és az egyedi képzet s az értelemközti mélységet az absztrakció-elmélettel. Suarez e kérdésben nem értett egyet Szt. Tamással s a többi skolasztikus elődeivel. Nem helyezkedett velük nyíltan szemben, csak félremagyarázta — vagy amint ő mondja: kiigazította — elméletüket. Az elvonatkozást nem úgy kell értenünk, — mondotta, — hogy valamilyen lelki tehetségünk (cselekvő értelem) befolyik a képzetre s megvilágítja a benne lapangó ismeret-képet, hanem, mint a léleknek benngyökerező működés (actio immanens). Ugyanaz a lélek működik az érzéki ismeret keletkezésekor, mint az értelmi ismeretnél. Fölösleges tehát, a cselekvő értelem, mert a képzet pusztá jelenléte elég arra, hogy értelmi ismerettevékenységünk meginduljon és az érzékek által fölfogott ismerettárgyra irányuljon, mert általános elv, hogy anyagi lét anyagtalansra nem hathat. Mikor tehát a fogalomképzést e szavakkal fejezzük ki: a képzetből elvonatkoztatjuk az értelmi ismeret-képet

(species intelligibiles a phantasmatis abstrahere) vagy: a képzeteket tényleg érihetőkké tesszük (facere phantasmata actu intelligibilia), e kifejezések nem azt jelentik, hogy az értelem megtisztítja a képzetet az anyagi és az egyedi vonásoktól s átalakítja és átszellemli, azután az elvonatkoztatott szellemi tartalmat önmagába a befogadó értelem leviszi. Az elvonás semmi különös változást nem idéz elő a képzetben, hanem egyszerűen csak abban áll, hogy az értelem a képzetben levő ismeret-képet önmagában előidézi, újraalkotja s azzá válik.

Suarez tanítására Szt. Tamással felelünk, Szt. Tamás már ismeri Suarez tévedését. Mivel a képzet egyedek képmása és a szervezetben létezik, létezési módja nem azonos az emberi értelem szellemi természetének létezési módjával. Az értelem ugyanis anyag-talan szellemi képesség. Tehát ép a Suarez által annyira hangoztatott elv alapján, hogy az anyagi lét nem hathat anyag-talan létre, világos, hogy a képzetek képtelenek a befogadó értelemre hatni s ezért van szükség a cselekvő értelemre, mely a képzetből elvonatkoztatja a befogadó értelem viszonyát igényeinek megfelelő szellemi ismeret-képet. A képzet, a cselekvő és a befogadó értelem viszonyát így ecseteli Szt. Tamás: „A cselekvő értelem megvilágosítja a képzeteket s elvonja azoktól az értelmi ismeret-képeket. Megvilágosítja, mert valaminek az érzéki tehetség az értelemmel való összeköttetése által tökéletesebbé lesz, úgy a képzetek a cselekvő értelem erejénél fogva fölfoghatjuk a lényegeket egyedi mozzanataik nélkül, ez ismeretet azután a befogadó értelem magába fogadja.“ (Kiss fordítása) — Ez a skolasztikus absztrakció elmélet egészen más mint Locke-é, aki szerint a fogalmak úgy jönnek létre, hogy összevetünk külső-féle érzéki benyomásokat, s az egyezőket egybefoglaljuk és közös névvel látjuk el.

VIII.

Még néhány szót a befogadó és a cselekvő értelem viszonyáról. Először is a két képesség mibenlétéről. Voltak némelyek, kik külön-külön állagnak tekintették s szerintük a két állag együttműködése által jön létre a fogalom. Szt. Tamás és iskolája szerint két képessége van az értelemnek. Duns Scotus szerint a két képesség egy és csak szerepük betöltésében különböznek: non differunt re, sed ratione vel officiis, quia intellectus ut eliciens actum, dicitur agens; ut recipiens autem dicitur possibilis. Hasonló Kissel véle-

ménye : a cselekvő és a befogadóértelem alatt nem külön tehetségeket, hanem két egymást követő működést kell érteni. Az előbbi az érzéki fölfogásból elvonja a szellemit s a utóbbi működés kialakítja a fogalmat. Végül Suarez az értelmet, mint ilyet fogadta csak el s tagadta a cselekvő értelem létezését. Ennek megfelelőleg határozzák meg az egyes iskolák a befogadó és a cselekvő értelem közti különböztetést. A tomisták valószínű különböztetést (*distinctio realis*) tanítanak, mivel a cselekvő értelem a mozgatónak (*movens*), a befogadó értelem pedig a mozgatottnak (*mota*) szerepét játssza s e két állapot egymástól valósan (*realiter*) különbözik. Suarez szerint ugyanazon lelki erőnek, magának az értelemnek, e kétféle működése annyira összetartozik, hogy valószínű különböztetést nem állíthatunk föl, csak észbelit (*dist. rationis*). Scotus szerint a két képesség között formális különböztetés áll fön.

Kinek oldalán áll az igazság?

Duns Scotus a lélek egységéből indul ki. A lelki képességek között, mint az isteni tulajdonságok között is, formális különböztetést tanít. E különböztetést azonban a tudósok egyértelműleg elvetik. Egyrészt azért, mert Scotus sehol nem határozza meg, hogy mit ért formális különböztetés alatt, másrészt a példák, melyeket műveiben fölhoz, mind vagy valószínű vagy észbeli különböztetések.

Suarez különböztetését, miután az absztrakció-elméletét megcáfoltuk, szintén el kell vetnünk.

Szt. Tamás véleménye marad tehát hátra, melyet annyival is inkább el kell fogadnunk, mert az *intellectus agens*-nek általa meghatározott szerepét a modern pszichológia is elismeri; maga a tudat formálja a meglévő érzéki tudatból a magasabb tartalmat. Különböztetését hasonlítottal világítja meg: tegyük föl, — mondja — hogy nem a Nap, hanem szemünk világítaná meg a tárgyakat. Ebben az esetben, valahányszor csak nézünk, különbséget kellene tennünk a látás és a megvilágítás képessége között (*Super Boeth. de Trinit. q. 1.*). Ugyanígy áll a helyzet az értelemmel is. Minden megértéskor különbséget kell tennünk a cselekvő értelem megvilágító, elvonatkozó és a befogadó értelem befogadó képessége között. E két képességről azonban nem tanítjuk azt, — mondja Szt. Bonaventúra (*II. Sent. d. 18. a. 2. q. 1. ad 5. 6.*) — hogy egymástól teljesen függetlenül működnek, hanem elválaszthatatlanul együttműködnek ismeretvékenységünkben.

A két képesség közül a cselekvő értelem a kiválóbb, mert a

cselekvő nemesebb a szenvedőnél: *agens nobilius est patiente*. A cselekvő érielem ismerőképességünk tökéletessége — ezért Duns Scotus még az angyalokban is megköveteli létezését — a szenvedő érielem pedig tökéletlenségét árulja el.

* * *

Végigkísértük értelmünket fogalomképző tevékenységében. Láttuk, hogy az ember három természettől örökölte képességeit az érzéki valóktól, az angyaloktól s Istentől. S e három tényező szerepét főnséges ívben építettük ki ismeretelméletünkben. Helyet adtunk az érzékeknek, mikor kimondottuk az elvet: *omnis nostra cognitio incipitur a sensu*; helyet adtunk a szellemnek, amikor a tisztan szellemi természetű értelmet vizsgáltuk s bravurosán építettük meg az érzéki és értelmi ismeret között a hidat, mely nem más, mint az isteni Napnak fénysugara lelkünkben. Érzéki ember, szellemi ember, isteni ember. A három együttesen alkotja az embert s teszi az anyagi, szellemi s isteni világ részévé. S az ember ezt a három világot éli önmagában, amikor testével a természetes rendben, szellemével az értelmi rendben s az isteni szeretet pecsétjével lelkén a természetfölötti rendben a hit világába emelkedik.

Fr. Ince.

Szept. 30-án kezdődött meg templomunk tövében meghúzódó kis szőlőnek a leszüretelése, amit a hagyományokhoz az esőben, sárban is híven a teológus ifjúság bonyolított le nem kis eredménnyel.

Október 4-én, a 8 órai mise keretében tette le Bertalan testvérünk ünnepélyes fogadalmait P. Magiszter kezébe. Adion az Isten kitartást k. Testvérünknek!

8-án P. L. Emmánuel meglátogatta gyöngyösi rendházunkat, s egyben volt növendékeinek is alkalmat nyújtott szívélyes viszontlátásra.

11. Ipoly és Szergiusz misszionárius testvéreink sorai örvendeztetek meg bennünket a római ferences nemzetközi missziós kollégiumból. „Jelenleg öten vagyunk itt magyarok — írja Ipoly testvérünk — három erdélyi páter és mi ketten. — Az olaszok hozzánk nagyon kedvesek. Csodálkoznak, hogy ilyen hamar megtanuljuk a nyelvüket. Az angolok ugyanis 2—3 évig itt vannak és mégsem tudnak tisztességesen olaszul. A lengyelek erősen hangsúlyozzák a régi lengyel-magyar barátságot. Más nemzetbeliek meglehetősen ridegek és zárkóztak. — To-

vábbá van itt egy született kínai páter, aki megígérte, hogy három év múlva velem együtt eljön Magyarországra.“ Talán nem lesz érdektelen, Szergiusz testvérünk leveléből sem egy kis szemelvény a mexikói testvérekre vonatkozólag: „... a napokban barátoktam össze a mexikói testvérekkel. A legnagyobb üldözés alatt voltak novíciusok. Hónapokig hegyek közt, erdőben bujkáltak, mert névszerint vérdíj volt fejükre kitűzve; barlangokban breviáriumoztak, imádkoztak s vígan készültek a mártýromságra.“

December 8. A jászberényi bölcsélettan hallgató testvéreink „B. Duns-Scotus János önképzőköre“ a „Szeplőtelen fogantatás“ tiszteletére esti fél 6 órai kezdettel díszülést tartott. A tartalmas műsor a következő volt:

1. Ifj. Buchner A: Salve Regina (énekelte a bölcsélettan hallgatók énekkara). —

2. Ünnepi beszéd. Mondotta fr. Agnellus.

3. H. Hartmann: Fughetta aus dem Orgelfreunde. Harmóniumon játszotta fr. Benjamin.

4. Az Immaculata Conceptio és B. Duns-Scotus. Értekezés,

írta és felolvasta fr. Engelbert.

5. Váradí A: Regina Coeli Melodráma, szavalta fr. Béla, harmóniumon kísérte fr. Odorik.

6. Az ezüsthúrú lant. Elbeszélés. Írta és felolvasta fr. Jusztinián.

7. „Szép szelíd, kegyes vagy...” Szóló-duette; énekelte fr. Odorik és fr. Béla, harmóniumon kísérte fr. Engelbert, hegedűn fr. Tarzícus.

8. Sövényházi Gy.: Immakuláta Szavalta fr. Konstantin.

9. Tales of Hoffmann, Opera by Jaques Offenbach. Hegedűn játszotta fr. Tarzícus, harmóniumon kísérte fr. Gaudenc.

Csak örülni tudunk, kedves Testvéreink, hogy ferences szívüknek a nyilvánosság előtt való első megdobbanása is a Sűz-anvának szólt. Ha akarnak továbbra is örömet szerezni nekünk, dobbanjon meg a szívük az Umbriában is.

16-án P. Magister névnapja. Szeniorunk, fr. Vilmos mondotta a köszöntő beszédet. P. Kelemen, egri házfőnök és P. Aladár, a bölcsélettan hallgatók magisztere is megjelent, hogy részt vegyen a rendház és a teológus ifjúság örömeiben. Egyikük sem jött üres kézzel.

20-án tette le ünnepélyes fogadalmát Egerben Krizosztom

és Kalliszt testvérünk, majd pedig egri templomunkban Mélt. Kriston Endre segédpüspök úr a szubdiákonátus szent rendjét adta föl Nekik, valamint fr. Bertalan-nak is; ugyanekkor fr. Kázmér, Rogér, Szulpic, Ágoston, Anzelm és Grácián a tonzúrát kapták meg. Fogadalmas testvéreinknek meleg, testvéri szívvel gratulálunk és örömlükben együtt örülünk.

21. Kegyelmes Érsekfőpásztorunk, Dr. Szmrecsányi Lajos a szemináriumi kápolnában diákonussá szentelte fr. Kolumbánt, Vilmost és Regalátot; s fr. Kázmér, Rogér, Szulpic, Ágoston, Anzelm és Grácián a két kisebb rendet vette föl. Érsekfőpásztorunk az ordinációt megköszönő testvéreknek, elsősorban a diákoknak azt a meleg óhaját fejezte ki, hogy mihamarább reájuk tehesse kezét a papi hatalom átadásakor.

29-én zajlottak le Szent Bonaventúráról nevezett önképzőkörünkben a tisztújító választások nagy izgalmak közepette a következő eredménnyel: Titkár és szerkesztő: fr. Kolumbán, jegyző: fr. Kalliszt, segédjegyző: fr. Krizosztom, könyvtáros: fr. Elek, segédkönyvtáros: fr. Vilmos. Segédszerkesztők: fr. Vilmos, Krizosztom, Elek, Kalliszt és Grácián.

Fr. Elek.

Üzenetek.

Budapest. Főtisztelendő OS-LAY OSWALD tartományfőnök Atyánk ajándékár: Ranschburg: Emberi elme c 2 kötetes művet hálattelt szívvel köszönik legkisebb fiai.

Szentkút. Főtisztelendő TAMÁS KRIZANT házfőnök Atyától a klerikátnak (vallásos költeményekre és prelúdiomokra) névnap ajándékképen küldött 20 pengőt bőségesen fizesse meg a Csodatevő Szűzanya!

Gyöngyös Régi kötelességünknek teszünk eleget. Az igazság ellen vétenénk, ha meg nem köszönők egy nagy Jótevők szerető jóságát. Bár szerénysége titakozik ellene, mégis meg kell tennünk K. Olvasóink előtt is. Főtisztelendő P. PLISCHKA NORBERT több mint 400 pengő értékű 80 kötet könyvadománnyal gazdagította szerény könyvtárunkat (Magyar Remekfrók. 40 k. és Gárdonyi Géza Munkái. szintén 40 k.) A gazdagon fizető Örök Bíró fizesse meg örök értékkel nemes jószívűségét és irántunk való szeretetét!

Róma. ANTONIANUM. Kedves Testvéreink! Hálás szívvel

köszönjük a küldött: P. Alfonso M. Paiotti; S. Teofilo da Corte címen megjelent most szentté avatott testvérünk: Szt. Teofil olasznyelvű életrajzát.

Továbbá örömmel lapozgatjuk a Kollégium missziós lapját; Antonianum Apostolicum-ot. Mivel az olasz nyelv legtöbbünk számára nagy nehézséget okoz, az önképzőkörben fordításilag és tartalmilag ismertettük.

Ipoly és Szergiusz Testvér! Adjátok át testvéri, missziós vágyaktól hevített üdvözlőnként és ferences Pax-kívánatunkat az olasz testvéreknek, de meg a többieknek is! Kár, hogy csak az októberi (II. évf. II. sz.) számot küldtetek meg. Ha lehet, küldjétek meg legalább az előbit, s persze a többi utána következőt is. Oremus pro invicem!

Eger. Főtisztelendő Kelemen házfőnök Atyának volt novíciusai halás szeretettel mondanak köszönetet az Umbriának küldött 40 pengőért; az ordináltak pedig megegyszer azért a szeretetteljes 3 napos vendéglátásért is, amelyet nem tudnak egy könnyen elfeledni!